

จุลสารความมั่นคงศึกษา

ฉบับที่ 59

หลักการกำหนดใจตนเอง

The Principle of Self-Determination

ณัฐกฤษตา เบงา / เขียน
สุรชาติ บำรุงสุข / บรรณาธิการ

โครงการความมั่นคงศึกษา
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

โครงการความมั่นคงศึกษา (Security Studies Project)

โครงการความมั่นคงศึกษาเริ่มขึ้นจากความมุ่งประสงค์ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในการที่จะทดลองจัดตั้ง “ทีงก์แท็งก์ด้านความมั่นคง” (Security Think Tank) ขึ้นในสังคมไทย ด้วยความตระหนักว่า สถานะแวดล้อมด้านความมั่นคงในระดับโลก ระดับภูมิภาค และในระดับชาติของไทย ล้วนแต่เผชิญกับความท้าทายใหม่ๆ อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ความเปลี่ยนแปลงทั้งหลายนี้ล้วนเป็นผลสืบเนื่องอย่างสำคัญจากการสิ้นสุดของสงครามเย็นในปี 2532/2533 ตลอดรวมถึงการก่อการร้ายที่เกิดขึ้นกับสหรัฐอเมริกาในวันที่ 11 กันยายน 2544 และในส่วนของไทยเอง หลังจากการยุติของสงครามคอมมิวนิสต์ภายในประเทศจนถึงเหตุการณ์ปล้นปืนค่ายทหารในจังหวัดนราธิวาสเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 ก็ปรากฏให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของปัญหาความมั่นคงไทย ที่ประเด็นความมั่นคงใหม่ไม่ได้ผูกติดอยู่กับเรื่องของสงครามเย็นเช่นในอดีต

ผลจากความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ ทำให้รัฐและสังคมจำต้องเร่งสร้างองค์ความรู้ด้านความมั่นคง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับความท้าทายใหม่ที่เกิดขึ้นในบริบทต่างๆ

ดังนั้น ในช่วงปลายปี 2547 โครงการความมั่นคงศึกษาจึงถือกำเนิดขึ้น โดยเน้นการดำเนินกิจกรรมใน 3 ส่วนหลัก ได้แก่

1) การวิจัยด้านความมั่นคง (Security Research)

เป็นโครงการวิจัยระยะสั้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของเจ้าหน้าที่หน่วยงานความมั่นคงไทย ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาความมั่นคงที่ประเทศกำลังเผชิญ หรือคาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

2) การเสวนาด้านความมั่นคง (Security Forum)

เป็นการเปิดเวทีเสวนาเพื่อแลกเปลี่ยนความเห็นและประสบการณ์ ระหว่างนักวิชาการกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในประเด็นปัญหาความมั่นคง

3) เอกสารวิชาการด้านความมั่นคง (Security Paper)

โครงการได้จัดพิมพ์ “จุลสารความมั่นคงศึกษา” ออกเผยแพร่ให้ความรู้เกี่ยวกับประเด็นปัญหาความมั่นคงในแง่มุมต่างๆ แก่เจ้าหน้าที่หน่วยงานความมั่นคง และแก่สังคมไทยในวงกว้าง

โครงการความมั่นคงศึกษาได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจาก สกว. มี รศ. ดร. สุรชาติ บำรุงสุข เป็นหัวหน้าโครงการฯ

จุดสารความมั่นคงศึกษา

มิถุนายน 2552 ฉบับที่ 59

หลักการกำหนดใจตนเอง The Principle of Self-Determination

ณัฐกฤษตา เมฆมา
เขียน
สุรชาติ บำรุงสุข
บรรณาธิการ

โครงการความมั่นคงศึกษา
ด้วยความสนับสนุนจาก
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

จุดสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 59

หลักการกำหนดใจตนเอง

ผู้เขียน ธีรศักดิ์ เมฆา

บรรณาธิการ สุรชาติ บำรุงสุข

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง มิถุนายน 2552

จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม

การพิมพ์ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

เจ้าของ โครงการความมั่นคงศึกษา

ตู้ ปณ. 2030 ปณฝ. จุฬาลงกรณ์

กรุงเทพฯ 10332

E-mail : newsecproject@yahoo.com

โทรศัพท์และโทรสาร 0-2218-7264

บรรณาธิการ รศ. ดร. สุรชาติ บำรุงสุข

ผู้ช่วยบรรณาธิการ นาง ธนา ยศตระกูล

ประจำกองบรรณาธิการ นางสาว กุลนันท์ กันธิก

นางสาว อรวิจิตร ชูเพชร

ที่ปรึกษา พลโท วุฒินันท์ ลีลายุทธ

พลเรือโท อมรเทพ ณ บางช้าง

พลโท ภราดร พัฒนถาบุตร

พิมพ์ที่ บริษัท สแควร์ ปรีนซ์ 93 จำกัด

59, 59/1, 59/2 ซ.ปทุมวิภา 30 ถ.สุขุมวิท 101

แขวงบางจาก เขตพระโขนง กรุงเทพฯ 10260

โทร. 0-2743-8045 แฟกซ์. 0-2332-5058

หลักการกำหนดใจตนเอง
The Principle of Self - Determination
สารบัญ
Contents

1) กล่าวนำ	1
Introduction	
2) แนวคิดเบื้องต้น	3
Basic Concept	
3) ทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดใจตนเอง	7
Self-Determination Theories	
4) วิวัฒนาการ	10
Historical Development	
5) หลักเกณฑ์	16
Aspects	
6) หลักการพื้นฐาน	19
Basic Principles	
7) แนวปฏิบัติ	24
Guidelines	
8) สถานะทางกฎหมาย	29
Legal Status	
9) การกำหนดใจตนเองกับการแบ่งแยกดินแดน	32
Self - Determination and Separatism	
10) สรุป	36
Conclusion	

หลักการกำหนดใจตนเอง

กล่าวนำ

สิทธิในการกำหนดใจตนเอง (The Rights of Self-Determination) เป็นแนวคิดที่มีมาก่อนการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ แต่ปรากฏชัดเจนเป็นรูปธรรมเมื่อมีการนำสิทธิในการกำหนดใจตนเองไปกล่าวไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ ทำให้สิทธิในการกำหนดใจตนเองมีผลบังคับใช้แก่รัฐต่างๆ ที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติไปด้วย แต่เนื่องจากในรัฐธรรมนูญไม่ได้ระบุถึงเนื้อหาของสาระของสิทธิในการกำหนดใจตนเองเอาไว้มากนัก ทำให้สมาชิกใหญ่แห่งสหประชาชาติต้องมีมติต่างๆ เกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดใจตนเองออกมาเพื่อเป็นการอธิบาย และแสดงให้เห็นถึงสาระสำคัญของสิทธิในการกำหนดใจตนเอง

รายละเอียดและเนื้อหาของสาระของสิทธิในการกำหนดใจตนเองปรากฏเป็นครั้งแรกในมติของสมาชิกใหญ่แห่งสหประชาชาติที่ 1514 (XV) ลงวันที่ 14 ธันวาคม 1960 เรื่อง “การให้เอกราชแก่ดินแดนอาณานิคม” (Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples) โดยมีข้อความที่กำหนดไว้ใน มาตรา 1.1 ของมติที่ 1514 กล่าวว่า “กลุ่มชนทั้งปวงมีสิทธิในการกำหนดใจตนเอง โดยสิทธิดังกล่าวพวกเขามีเสรีภาพในการตัดสินใจในสถานะทางการเมือง และดำเนินการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างเสรี” (All peoples have the Right of Self-Determination. By virtue of the right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development.)

ผลของมติที่ 1514 นี้ ทำให้การดำเนินการปลดปล่อยอาณานิคมประสบความสำเร็จ อาณานิคมทั้งหมดต่างได้รับอิสรภาพและได้รับเอกราช จนทำให้หลักการในเรื่องนี้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป แต่ต่อมาสิทธิในการกำหนดใจตนเองได้ถูกนำไปใช้ในกรณีอื่นๆ ที่ไม่ใช่การให้เอกราชแก่ดินแดนอาณานิคมด้วย เช่น

การกล่าวอ้างสิทธิของชนกลุ่มน้อยต่างๆ (Minority groups) ที่ต้องการแยกตัวเองออกเป็นรัฐอิสระ นอกจากนั้นสิทธิในการกำหนดใจตนเองยังถูกใช้ในกรณีสิทธิมนุษยชน เช่น สิทธิของชนพื้นเมืองดั้งเดิมด้วย

อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของชนพื้นเมืองดั้งเดิมนั้นต่างจากการเคลื่อนไหวของชนกลุ่มน้อยอื่นๆ เพราะไม่ได้เป็นการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องอิสรภาพและการนำไปสู่การตั้งรัฐใหม่ รวมทั้งไม่ได้เป็นการเคลื่อนไหวเพื่อช่วงชิงอำนาจรัฐแต่ประการใด แต่เป็นการเรียกร้องสิทธิในการกำหนดใจตนเองให้มีอิสระในการปกครองตนเอง (Autonomy) ภายใต้บริบทของสิทธิมนุษยชน เพื่อต้องการให้อัตลักษณ์ของตนเองได้รับการยอมรับเป็นหลัก

เนื่องจากชนพื้นเมืองดั้งเดิมนั้นยังคงรักษาระบบความคิด ระบบคุณค่า ระบบกฎหมาย และระบบจารีตปฏิบัติไว้อย่างเหนียวแน่นซึ่งแตกต่างไปจากวิถีคิดในระบบสังคมทั่วไปในปัจจุบัน ดังนั้นเพื่อความอยู่รอดของตนเอง ชนพื้นเมืองดั้งเดิมนั้นจึงลุกขึ้นมาเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิในการกำหนดใจตนเองและความเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมเพื่อที่จะปกป้องรักษาที่ดิน แหล่งทรัพยากร และอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนไว้ ทั้งนี้เป้าหมายสุดท้ายเพื่อการอยู่รอดของพวกเขาในฐานะที่เป็นมนุษย์ที่ได้รับการเคารพและยอมรับในความเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมของตน

การเรียกร้องสิทธิในการกำหนดใจตนเองของชนพื้นเมืองดั้งเดิมนั้นมีความต้องการพื้นฐานเพื่อที่จะสามารถเข้าไปมีบทบาทหน้าที่ในด้านต่างๆ ที่รัฐบาลกลางผูกขาดใน 3 ด้านด้วยกัน¹ คือ

(1) **ความเป็นอิสระทางเศรษฐกิจ (Economic Autonomy)** การพัฒนาจะต้องไม่ใช่สิ่งที่ยึดเหี่ยวจากรัฐ หรือจากทุนต่างชาติ ถึงแม้ว่าการดูแลจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและ การดูแลเศรษฐกิจในแบบของชนพื้นเมืองดั้งเดิมจะไม่มีเหตุผลในเชิงเศรษฐกิจในสายตาของรัฐ แต่สำหรับเหตุผลในเชิงวัฒนธรรมและในเชิงประวัติศาสตร์ของชนพื้นเมืองดั้งเดิมแล้ว สิทธิเหล่านี้ก็คือสิทธิพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนที่ควรได้รับการเคารพจากรัฐบาล เพราะเท่าที่ผ่านมา การพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาที่ตัดขาดจากรากเหง้าของชนพื้นเมืองดั้งเดิม

(2) **ความเป็นอิสระทางการเมือง (Political Autonomy)** ชนพื้นเมืองดั้งเดิมต้องการการยอมรับในองค์กรของพวกเขา เช่น ให้สามารถใช้กฎหมายจารีตประเพณีปฏิบัติ (Customary Laws) จัดการกับปัญหาและกิจกรรมของตัวเองได้ ซึ่งเป็นการเรียกร้องให้เปิดพื้นที่ทางการเมืองสำหรับชนพื้นเมืองดั้งเดิมให้มากขึ้น เพื่อมิให้เกิดการกลืนหรือกลายพวกเขาให้เข้ากับคนกลุ่มใหญ่

(3) **ความเป็นอิสระทางวัฒนธรรม (Cultural Autonomy)** เป็นการเรียกร้องสิทธิที่จะดำรงอยู่ในเชิงวัฒนธรรม จารีตปฏิบัติ ความคิดและความเชื่อแบบของตัวเอง ตลอดจนถึงการมีหลักสูตรการเรียนการสอน ที่การพูดถึงเรื่องราวของตัวเอง ไม่ใช่หลักสูตรที่จัดทำโดยรัฐบาลกลางแต่ฝ่ายเดียว

เนื่องจากการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิในการกำหนดใจตนเองของชนพื้นเมืองดั้งเดิมนั้นได้รับความสนใจจากสังคมนานาชาติมากขึ้น มีตราสารระหว่างประเทศหลายฉบับออกมารับรองสิทธิของพวกเขา ดังนั้นเนื้อหาของงานวิจัยชิ้นนี้จะเน้นในบริบทของกฎหมายระหว่างประเทศ โดยมุ่งในการวิเคราะห์ปัญหาและช่องทางในการอ้างสิทธิในการกำหนดใจตนเองของชนพื้นเมืองดั้งเดิมเป็นสำคัญ

๒.แนวคิดเบื้องต้น

การกำหนดใจตนเองเป็นแนวคิดที่ว่าประชาชนควรมีความเป็นอิสระในการตัดสินใจเลือกทิศทางการเมืองของตนเอง ซึ่งเริ่มต้นขึ้นในศตวรรษที่ 18 จากกระแสชาตินิยมของชนกลุ่มน้อยหลายกลุ่มที่กระจายอยู่ในจักรวรรดิและราชอาณาจักรต่างๆ ในยุโรป และได้พัฒนาจิตสำนึกของความเป็นชาติและแปรสภาพจากการเป็นชุมชนทางวัฒนธรรมมาสู่ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง เพื่อเรียกร้องสิทธิในการกำหนดใจตนเอง ตลอดจนถึงความต้องการที่จะมีรัฐเอกราชสำหรับชุมชนทางการเมืองของตน หรือมีเช่นนั้นก็ต้องการหาทางแยกตัวและดินแดนออกจากรัฐเดิมเพื่อไปรวมตัวกับรัฐข้างเคียงที่นับเป็นพี่น้องร่วมกลุ่มวัฒนธรรมหรือชาติพันธุ์เดียวกัน

หลักการกำหนดใจตนเองที่วันนี้ไม่ได้กำหนดว่ากลุ่มใดเป็นชาติ กลุ่มใดได้

สิทธิให้มีอำนาจอธิปไตย หรือดินแดนใดเป็นดินแดนที่กลุ่มนั้นๆ ควรเลือกเข้าไปอยู่ด้วย รวมทั้งไม่ใช่เป็นเครื่องแก้ปัญหาข้อขัดแย้งการอ้างสิทธิในดินแดนแต่ประการใด แท้ที่จริงแล้ว หลักการกำหนดใจด้วยตนเอง เป็นการแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกร้องในเรื่องชาตินิยมที่สำคัญ เป็นการให้สิทธิแต่ละชาติในการเป็นรัฐประชาชาติ ในบางกรณีมีผู้แปลว่า “รัฐชาติ” (Nation State) หลักที่ว่านี้โดยตัวเองมีลักษณะเป็นข้อเรียกร้องของขบวนการกู้เอกราช ดังนั้นลักษณะอย่างเป็นทางการของหลักการกำหนดใจตนเอง (The Principle of Self-Determination) ดังกล่าวมีขึ้นตามข้อเรียกร้องของบรรดาขบวนการผู้ต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติและของบรรดารัฐประชาชาติแรกๆ ในศตวรรษที่ 20 จึงมุ่งไปที่กระบวนการการปลดปล่อยอาณานิคม (The Process of Decolonization) แต่หลักดังกล่าวมิได้มีข้อจำกัดและมิได้ห้ามการโต้แย้งในเรื่องของการปกครองอาณานิคมหรืออาณาจักรแต่อย่างใด

แม้จะมีข้อวิจารณ์มากมายเกี่ยวกับความหมายที่คลุมเครือและข้อจำกัดที่เห็นได้ว่ามิได้คำนึงถึงบริบทของการปลดปล่อยอาณานิคมเพียงอย่างเดียว สิทธินี้ยังได้รับการถือปฏิบัติอย่างกว้างขวางโดยกลุ่มชนต่างๆ ในการต่อสู้เพื่อสิทธิทางการเมือง นับตั้งแต่การมีสถานะปกครองตนเอง (Autonomous Status) ไปจนถึงการมีเอกราชอย่างสมบูรณ์ (Complete Independence) ในช่วงหลังสงครามเย็น ด้วยเหตุที่ว่าสิทธิการกำหนดใจตนเองนี้สามารถประยุกต์ใช้ได้กับทั้งความมุ่งประสงค์ภายใน (Internal Self-Determination) และความมุ่งประสงค์ภายนอก (External Self-Determination) พร้อมกันไป

ความคิดที่ว่าประชาชนควรมีอิสระในการตัดสินใจเลือกทิศทางการเมืองของตนเอง ได้เริ่มต้นขึ้นในศตวรรษที่ 18 โดยความคิดดังกล่าวได้กลายมาเป็นแนวคิดของหลักการกำหนดใจตนเองที่แพร่หลายในศตวรรษที่ 20 แนวคิดที่เกิดขึ้นในยุโรปและอเมริกานั้นมีรากฐานของแนวคิดที่แตกต่างกัน ดังจะเห็นได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดใจตนเองของยุโรปตะวันตกและอเมริกานั้นพัฒนามาจากหลักอธิปไตย (Sovereignty) ไม่ถือเรื่องชาติพันธุ์ (Ethnic) ในขณะที่ยุโรปตอนกลางและยุโรปตะวันออกพัฒนามาจากความเป็นชาตินิยม

(Nationalism) คำนึงถึงเรื่องชาติพันธุ์และวัฒนธรรม (Ethnic and Culture)²

จุดเริ่มต้นของสิทธิในการกำหนดใจตนเองเกิดขึ้นจากประเด็นปัญหาเมื่อครั้งที่เกิดรัฐประชาชาติขึ้นในยุโรป จากความต้องการมีอิสระในการปกครองตนเอง (Autonomy) และการมีรัฐบาลเป็นของตนเอง (Self-Government) เมื่อจักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการี เยอรมัน รัสเซีย และออตโตมาน ดำเนินนโยบายผสมกลมกลืนกันในทางสังคมมากขึ้น ความต้องการเป็นอิสระของท้องถิ่นก็เพิ่มขึ้นด้วยการกำหนดใจตนเองมักถูกมองว่าเป็นรูปแบบของการอ้างของกลุ่มประชากรที่ต่อต้านการครอบงำของรัฐบาลกลาง³

ต่อมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 เมื่อสหรัฐอเมริกาประกาศสงครามกับฝ่ายอักษะ (เยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการี) เมื่อวันที่ 6 เมษายน ค.ศ. 1917 ทำให้ประธานาธิบดีวูดโรว์ วิลสันแห่งสหรัฐอเมริกากลายเป็นผู้มีบทบาทสำคัญทางการเมืองระหว่างประเทศในช่วงนั้น ประธานาธิบดีวิลสันเป็นผู้มีความประสงค์ที่จะสร้างสันติภาพขึ้นในโลกตามแนวคิดแบบอเมริกา และแนวคิดทางการเมืองที่ประธานาธิบดีวิลสัน พยายามใช้ในการสร้างสันติภาพขึ้นคือ แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดใจตนเอง ประธานาธิบดีวิลสันได้กล่าวไว้ว่า สหรัฐอเมริกามีความเชื่อมั่นใน “สิทธิของปวงชนทุกคนในอันที่จะเลือกว่าจะจงรักภักดีผู้ใด และในอันที่จะเลือกว่าตนควรจะเป็นอิสระไม่อยู่ในบัญชาของผู้ใด” (“...The right of every people to choose their own allegiance and be free of masters altogether.”)⁴

ต่อมาเมื่อวันที่ 8 มกราคม ค.ศ. 1918 ในขณะที่สงครามโลกครั้งที่ 1 ใกล้จะสิ้นสุดลง ประธานาธิบดีวิลสันได้แถลงหลักการ 14 ข้อต่อสภาองเกรส เพื่อเป็นแนวทางในการยุติสงครามโลกครั้งที่ 1 และเสริมสร้างสันติภาพโลก (ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามของ The Fourteen Points) หลักการดังกล่าวในข้อที่ 6 ถึงข้อ 13 เป็นเรื่องเกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดใจตนเองโดยตรง คือ เป็นหลักการที่สนับสนุนให้ประชาชาติต่างๆ มีสิทธิในการปกครองตนเอง เช่น หลักการให้ประเทศเบลเยียมเป็นเอกราช และให้รัสเซียมีสิทธิในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาการของตนเอง เป็นต้น⁵

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 ยุติลง และได้มีการเจรจาสันติภาพขึ้นที่กรุงปารีส ประธานาธิบดีวิลสันได้คาดว่าหลักการ 14 ข้อน่าจะได้บรรลุลงไว้ในสนธิสัญญาสันติภาพที่ฝ่ายสัมพันธมิตรจะทำขึ้นกับประเทศฝ่ายผู้แพ้สงครามด้วยอย่างไรก็ตาม ในสนธิสัญญายุติสงครามทั้ง 4 ฉบับได้แก่ (1) สนธิสัญญาแวร์ซายส์ ระหว่างประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรกับเยอรมนี (2) สนธิสัญญาแซงต์แยร์แมง ระหว่างประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรกับออสเตรีย (3) สนธิสัญญาแซฟร์ส ระหว่างประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรกับฮังการี (4) สนธิสัญญาเนย์ยี ระหว่างประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรกับบัลแกเรีย ต่างไม่ได้คำนึงถึงสิทธิในการกำหนดใจตนเองตามหลัก 14 ข้อของประธานาธิบดีวิลสันแต่อย่างใด ข้อตกลงในสัญญาสันติภาพนั้นส่วนใหญ่เป็นการกำหนดให้ประเทศผู้แพ้สงครามต้องชำระค่าปฏิกรรมสงครามให้แก่ประเทศผู้ชนะสงคราม พร้อมทั้งต้องสูญเสียดินแดนต่างๆ และถูกจำกัดกำลังทหารตามเงื่อนไขต่างๆ ที่ประเทศสัมพันธมิตรผู้ชนะสงครามจะเป็นผู้กำหนดเท่านั้น ดังนั้นจึงเท่ากับว่าหลักการในการกำหนดใจตนเองที่ประธานาธิบดีวิลสันเป็นผู้ผลักดันไม่ได้รับการยอมรับจากเหล่าประเทศผู้ชนะสงคราม^๑

เนื่องจากเยอรมันถูกจำกัดโดยเงื่อนไขต่างๆ ที่ประเทศผู้ชนะสงครามกำหนดไว้ในสนธิสัญญาแวร์ซายส์มากเกินไป และจากการไร้ประสิทธิภาพของสันนิบาตชาติ ทำให้เยอรมันก่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น โดยเยอรมันใช้กำลังทหารบุกเข้าไปในโปแลนด์เมื่อวันที่ 1 กันยายน ค.ศ. 1939 อันทำให้แนวคิดเรื่องการกำหนดตนเองไม่ได้ถูกกล่าวถึงในสังคมระหว่างประเทศในช่วงนั้น แต่หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง หลักการกำหนดใจตนเองได้ถูกพัฒนาไปเป็นกฎหมายระหว่างประเทศ โดยถูกนำไปกล่าวไว้ในกฎบัตรและตราสารระหว่างประเทศต่างๆ และเมื่อสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติมีมติที่ 2200 ลงวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1966 ยอมรับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Culture Rights) นั้น

ทำให้เกิดแนวคิดใหม่เกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดใจตนเองเกิดขึ้น และมีขอบเขตที่กว้างกว่าการใช้สิทธิในการกำหนดใจตนเองในการปลดปล่อยอาณานิคมอย่างเดียว⁷ เช่น การนำสิทธิในการกำหนดใจตนเองไปใช้ในบริบทของสิทธิมนุษยชนในการที่กลุ่มชนมีสิทธิในการกำหนดใจตนเองเพื่อกำหนดทิศทางการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของตนเอง เป็นต้น

ทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดใจตนเอง

การกำหนดใจตนเองพัฒนาขึ้นมาจากทฤษฎีที่แตกต่างกัน 3 ทางคือ ทฤษฎีทางศีลธรรม ทฤษฎีทางการเมือง และทฤษฎีทางกฎหมาย ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1) ทฤษฎีทางศีลธรรม

แนวความคิดของสิทธิในการกำหนดใจตนเองกำเนิดมาจากความเข้าใจในลักษณะทางธรรมชาติของมนุษย์ที่สามารถพิจารณาได้จากการคิดอย่างเสรีภาพซึ่งเริ่มปรากฏให้เห็นมาตั้งแต่ยุคแห่งความกระจ่าง (Enlightenment) ซึ่งมีแนวคิดว่าบุคคลนั้นสามารถคิดอย่างมีเหตุผลและสามารถมีความเป็นอิสระในการปกครองตนเอง แนวคิดดังกล่าวนี้ปรากฏในหลักปรัชญาของคานท์ (Kantian Philosophy) ซึ่งบ่อยครั้งถูกพิจารณาว่าเป็นแหล่งที่มาของความมีศักดิ์ศรีของมนุษย์และชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของบุคคลที่มีมาตั้งแต่กำเนิด⁸ อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าทุก ๆ ทฤษฎีเสรีภาพที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนนั้นไม่จำเป็นที่จะมาจากพื้นฐานสมมติฐานของศักดิ์ศรีของมนุษย์ แต่ความคิดที่ว่าบุคคลเป็นผู้ที่มีความเป็นอิสระและมีความสามารถในการเลือกใช้ชีวิตที่มีเหตุผลยังคงเป็นพื้นฐานแนวความคิดอิสระของสิทธิในการกำหนดใจตนเอง

2) ทฤษฎีทางการเมือง

การนำเอาแนวคิดเสรีในเรื่องของสิทธิในการกำหนดใจตนเองมาต่อยอดนี้ จะนำไปสู่แนวคิดที่ว่ารัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้นที่จะได้รับอิสระในการปกครองตนเองตามความสามารถในฐานะรัฐอิสระ การใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญของประชาชนนั้นแสดงออกผ่านทางกรกำหนดใจตนเองทางการเมืองใน

ความหมายภายใน ด้วยเหตุนี้แนวความคิดเสรีเรื่องการกำหนดใจตนจึงเป็นการเชื่อมโยงกับแนวความคิดของการมีส่วนร่วม และอำนาจสูงสุดเป็นของปวงชน (Popular Sovereignty)⁹ แนวความคิดดังกล่าวมีอิทธิพลต่อทฤษฎีทางการเมืองและสะท้อนให้เห็นในการโต้เถียงเรื่องสิทธิในการกำหนดใจตนเองในฐานะที่เป็นการใช้อำนาจรัฐธรรมนูญของประชาชน อำนาจสูงสุดเป็นของปวงชนและทฤษฎีประชาธิปไตยต่าง ๆ เมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมาขอบเขตของสิทธิในการกำหนดใจตนเองมีการขยายเกี่ยวเนื่องกับการเปลี่ยนแปลงแนวทางปฏิบัติของรัฐ การยอมรับสิทธิของกลุ่มและการเรียกร้องของชนพื้นเมืองดั้งเดิม แม้แต่กระทั่งมีการโต้เถียงว่าสิทธิในการกำหนดใจตนเองมาจากส่วนหนึ่งของกฎหมายบังคับเด็ดขาด (jus cogens)¹⁰

3) ทฤษฎีทางกฎหมาย

สิทธิในการกำหนดใจตนเองเป็นหลักการขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งในกฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชน¹¹ เป็นทั้งสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิร่วมกัน (Individual and Collective Right) ในอันที่จะก่อให้เกิดการ “กำหนดอย่างอิสระ (Freely determine) ในเรื่องสถานภาพทางการเมือง (Political Status) และการมีการดำเนินการอย่างเสรีในการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม”¹² หลักการของการกำหนดใจตนเองนั้นโดยทั่วไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการปลดปล่อยอาณานิคม (Decolonization Process) ที่เกิดขึ้นหลังการประกาศใช้กฎบัตรสหประชาชาติ ปี ค.ศ. 1945¹³ ซึ่งพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามหลักการของการกำหนดใจตนเองนี้เป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญมากของกฎบัตรฉบับนี้ (ดังที่ปรากฏทั้งในอารัมภบทและในข้อ 1 ของกฎบัตร)

นอกจากนี้ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (The International Court of Justice) ถือว่าสิทธิในการกำหนดใจตนเองนั้นเป็นสิทธิของประชาชนมากกว่าเป็นสิทธิของรัฐบาลต่าง ๆ แต่เพียงฝ่ายเดียว¹⁴

การศึกษาที่สำคัญของสหประชาชาติเรื่องสิทธิในการกำหนดใจตนเองซึ่งว่าปัจจัยที่ทำให้หมู่ชนที่มีเชื้อชาติเดียวกันมีสิทธิในการกำหนดใจตนเองหรือไม่นั้น ได้แก่ ประวัติความเป็นอิสระหรือการปกครองตนเองที่สามารถพิสูจน์ได้ถึงดินแดนที่มีอยู่จริง (A history of independence or self-rule in an identifiable

territory) วัฒนธรรมจำเพาะ (distinct culture) พร้อมทั้งเจตจำนงและความสามารถในอันที่จะกลับไปสู่การปกครองด้วยตนเอง (a will and capability to regain self-governance)

สิทธิของกลุ่มชนในการกำหนดใจตนเอง ยังคงเป็นหนึ่งในหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศที่ล่วงละเมิดมิได้ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 นับตั้งแต่การประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกาเมื่อปี ค.ศ. 1776 (The American Declaration of Independence 1776) สนธิสัญญาแวร์ซายส์ ปี ค.ศ. 1919 (The Treaty of Versailles 1919) กฏบัตรสหประชาชาติปี ค.ศ. 1945 (The Charter of the United Nations 1945) ปฏิญญาสมัชชาใหญ่ (สหประชาชาติ) ว่าด้วยการให้อิสรภาพแก่ประเทศอาณานิคมและกลุ่มชน (The General Assembly's Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples 1960) บัญญัติระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพื้นฐานของพลเมืองปี ค.ศ. 1966 (The International Bill of Rights 1966) และปฏิญญาสมัชชาใหญ่ (สหประชาชาติ) ว่าด้วยความสัมพันธ์ฉันมิตร ปี ค.ศ. 1970 (The General Assembly's Declaration on Friendly Relations 1970) ล้วนแต่ยืนยันสิทธิในการกำหนดใจตนเองทั้งสิ้น¹⁵

สิทธิในการกำหนดใจตนเองเป็นบรรทัดฐานหนึ่งของกฎหมายบังคับเด็ดขาด (A norm of jus cogens) บรรทัดฐานต่างๆ ของกฎหมายบังคับเด็ดขาดล้วนเป็นกฎเกณฑ์ที่มีความสำคัญสูงสุดของกฎหมายระหว่างประเทศที่ต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดนับแต่เวลาที่ได้ตั้งกฎเกณฑ์นั้นๆ ขึ้น โดยมีอาจมีกฎเกณฑ์ใดๆ มาขัดแย้งหรือยกเลิกได้ ทั้งศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (The International Court of Justice) และคณะกรรมการการองค์การระหว่างประเทศแห่งรัฐอเมริกัน (The Inter-American Commission on Human Rights of the Organization of American States) ได้ออกกฎเกณฑ์ไปในทางสนับสนุนแนวคิดที่ว่า หลักการกำหนดใจตนเองมีฐานะทางกฎหมายในลักษณะใช้บังคับเป็นการทั่วไป (erga omnes) ด้วยเช่นกัน ซึ่งได้แก่ข้อผูกพันหรือพันธกรณีต่างๆ ในลักษณะใช้บังคับเป็นการทั่วไปไม่ว่าจะเป็นของรัฐใดก็มีผลผูกพัน

ประชาคมระหว่างประเทศ (International community) โดยรวมด้วย (กล่าวคือ) เมื่อกฎเกณฑ์หนึ่งใดมีฐานะใช้บังคับเป็นการทั่วไป (ในประเทศหนึ่ง) ประชาคมระหว่างประเทศส่วนอื่นๆ (ประเทศอื่นๆ) ก็มีหน้าที่ต้องถือปฏิบัติไปด้วยในทุกโอกาสที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

อย่างไรก็ตามเมื่อมีการพิจารณาทบทวนสถานการณ์ต่างๆ ที่นำมาซึ่งสิทธิในการกำหนดใจตนเอง ก็มักจะต้องเผชิญกับสิ่งที่เรียกว่า การหลบหลีกทางการเมือง (Political avoidance) กล่าวคือหลักการกำหนดใจตนเองจะถูกลดทอนความสำคัญลงเหลือเป็นเพียงเครื่องมือในการต่อสู้ประเทวาทศิลป์ทางการเมือง (A weapon of political rhetoric) ด้วยเหตุนี้ประชาคมระหว่างประเทศจึงมิได้ใส่ใจต่อประชาชนที่มีสิทธิเรียกร้องตามหลักการกำหนดใจตนเอง ดังนั้นประชาคมระหว่างประเทศจึงควรให้ความสนใจในสถานการณ์ต่างๆ ที่นำมาซึ่งหลักการกำหนดใจตนเองในทางที่ถูกต้องและชอบด้วยกฎหมาย

วิวัฒนาการ

ในประวัติศาสตร์สิทธิในการกำหนดใจตนเองปรากฏขึ้นในกฎหมายระหว่างประเทศระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 ในการชิงชัยระหว่างแนวความคิดสองรูปแบบซึ่งสะท้อนจากความแตกต่างของทัศนวิสัยในการมองโลกของตะวันออกและตะวันตก ในยุโรปตะวันตกแนวความคิดเรื่องสิทธิในการกำหนดใจตนเองเกิดมาจากแนวคิดในยุคแห่งความกระจ่าง (enlightenment) ในเรื่องอำนาจอสูงสุดของปวงชน (ideas of popular sovereignty) และรัฐบาลตัวแทน (representative government) ในยุโรปตะวันออกแนวความคิดเรื่องสิทธิในการกำหนดใจตนเองแรกเริ่มมาจากปรากฏการณ์ลัทธิชาตินิยม (Nationalism) จากผลดังกล่าวแนวความคิดของยุโรปตะวันตกจึงเชื่อมโยงในเรื่องของชนกลุ่มน้อยและปัจจัยทางวัฒนธรรมน้อยกว่าของยุโรปและยุโรปตะวันออก แนวความคิดทั้งสองรูปแบบถูกนำเสนอผ่านโดยบุคคลสำคัญสองท่านในขณะนั้นคือ เลนินและวิลสัน¹⁶

แนวความคิดแรกและมีลักษณะของความคิดเห็นที่รุนแรงมากกว่า (more radical) ได้แก่แนวความคิดเรื่องสิทธิในการกำหนดใจตนเอง ที่ถูกให้คำ

จำกัดความโดยเลนิน ซึ่งเข้าใจสิทธิดังกล่าวในฐานะเงื่อนไขแรกของสันติภาพในโลก และมีความต้องการที่จะนำแนวคิดนี้ไปใช้กับประชาชนทั้งหมดซึ่งอยู่ภายใต้กฎอาณานิคม แนวความคิดที่สองในเรื่องสิทธิในการกำหนดใจตนเองถูกใช้จำกัดความโดยวูดโรล์ วิลสัน ซึ่งมีความต้องการที่จะนำหลักการดังกล่าวไปใช้กับประชาชนทั้งหมดโดยไม่จำเป็นที่จะต้องอยู่ในสภาพอาณานิคมเท่านั้น

ในระยะแรกแนวความคิดในเรื่องสิทธิในการกำหนดใจตนเองของวิลสันได้รับความนิยมมากกว่าแนวคิดของเลนิน แต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แนวความคิดที่มีลักษณะรุนแรงของเลนินกลายมาเป็นความเข้าใจที่ยอมรับกันในเรื่องสิทธิในการกำหนดใจตนเอง¹⁷ โดยการแบ่งออกระหว่างสองความคิดในการนำไปสู่สิทธิในการกำหนดใจตนเองถูกนำเสนอโดยสหภาพโซเวียตด้านหนึ่ง และโดยฝ่ายตะวันตกอีกด้านหนึ่ง

โดยสหภาพโซเวียตนั้นมีแนวความคิดที่ทำลายอำนาจอาณานิคม แต่ฝ่ายตะวันตกนั้นต้องการรักษาอาณานิคมของพวกเขา การเชื่อมต่อกันของสิทธิในการกำหนดใจตนเองในยุคต่อมา รวมถึงในบทบัญญัติเรื่องสิทธิในการกำหนดใจตนเองในกฎบัตรสหประชาชาติ¹⁸ ได้บัญญัติขึ้นโดยการประนีประนอมระหว่างสองแนวคิดที่มีแนวความคิดแตกต่างกัน¹⁹

จุดประสงค์หลักอย่างหนึ่งของกฎบัตรสหประชาชาตินั้นคือการพัฒนาอย่างฉันทมิตรในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่อ้างความเคารพในสิทธิเท่าเทียมกันและหลักการกำหนดใจตนเอง²⁰ อย่างไรก็ตาม ยังคงมีเนื้อหาของสิทธิในการกำหนดใจตนเองที่คลุมเครือ เนื่องจากต้องการทำให้เกิดความลงรอยกันระหว่างสองแนวคิดดังกล่าว การบัญญัติเกี่ยวกับหลักการกำหนดใจตนเองรวมถึงภาษาที่ใช้ในกฎบัตรจึงยังคลุมเครือด้วยเหตุผลบางประการ และถึงแม้ว่าหลักในการกำหนดใจด้วยตนเองจะปรากฏในกฎบัตรสหประชาชาติ แต่ก็มักจะถูกพิจารณาว่าเป็นหลักการทางการเมืองมากกว่าเป็นสิทธิทางกฎหมาย

นอกจากนี้ หลักการกำหนดใจตนเองได้รับการยอมรับในเรื่องอาณานิคมว่าเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ และสำหรับในกรณีอื่นๆ ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ คือมีความพยายามที่จะหาคำจำกัดความและข้อกำหนดตายตัวใน

การนำหลักสิทธิในการกำหนดใจตนเองไปใช้ในแต่ละกรณี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) หลักการกำหนดใจตนเองในกฎบัตรแอตแลนติก

ในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 แนวคิดในเรื่องการกำหนดใจตนเองได้ถูกนำไปกล่าวไว้ในกฎบัตรแอตแลนติก (The Atlantic Charter) ซึ่งทำขึ้นระหว่างประธานาธิบดีแฟรงกลิน ดี. รูสเวลท์ แห่งสหรัฐอเมริกา กับนายกรัฐมนตรีเชอร์วีนสตัน เชอร์ชิล แห่งอังกฤษ บนเรือรบออกัสตาของสหรัฐอเมริกา ในบริเวณตอนเหนือของมหาสมุทรแอตแลนติก เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม ค.ศ. 1941 ข้อความในกฎบัตรดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการกำหนดใจด้วยตนเองปรากฏอยู่ในข้อ 2 และ ข้อ 3 ของกฎบัตรดังกล่าว คือ²¹

“ข้อ 2. ประเทศทั้งสองไม่ปรารถนาจะเห็นการเปลี่ยนแปลงอาณาเขตและดินแดนใดๆ โดยขัดต่อเจตจำนงอันเสรีของประชากรที่เกี่ยวข้อง

ข้อ 3. ประเทศทั้งสองจะเคารพสิทธิของบรรดาประชาชนทั้งปวงในอันที่จะเลือกรัฐบาลแบบใดๆ ก็ได้ และปรารถนาที่จะให้ประชาชนทั้งหมดได้อำนาจอธิปไตยที่ถูกต้องอย่างซึ่งกลับคืนมา”

ภายหลังจากกฎบัตรแอตแลนติกปรากฏขึ้นแล้ว แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดใจตนเองได้ถูกกำหนดอีกครั้งในกฎบัตรสหประชาชาติ ซึ่งในกฎบัตรสหประชาชาตินี้เป็นครั้งแรกที่คำว่า “สิทธิในการกำหนดใจตนเอง” ได้ถูกกล่าวถึงโดยตรง

2) หลักการกำหนดใจตนเองในมติสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ

หลักการกำหนดใจตนเองได้รับการผลักดันโดยกลุ่มประเทศโลกที่สาม ประเทศคอมมิวนิสต์ และรวมไปถึงประเทศสหรัฐอเมริกาด้วย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสลายระบบอาณานิคม ดังมีรายละเอียดจากมติที่สำคัญคือ

มติที่ 637 (VII) 1952

“Call upon member of UN to recognize and promote the relationship of the right of self-determination of the people of the non-self government and trust territories who are under their administration.”

มตินี้ได้กล่าวให้ นานาประเทศให้การสนับสนุนประชาชนที่อยู่ในดินแดนที่ไม่มีการปกครองตนเองและประเทศที่อยู่ภายใต้ภาวะทรัสตี ซึ่งปัญหาต่อมาคือว่าจะรู้ได้อย่างไรว่ากรณีใดเป็นประเด็นของการไม่มีการปกครองตนเอง ดังนั้นต่อมาจึงพิจารณามติที่ 334 (IV) 1949 ซึ่งให้เป็นหน้าที่ของสมัชชาใหญ่ในการแสดงความเห็นในหลักการ และได้ออกมติที่ 567 (VI) 1952, 648 (VII) 1952, 752 (VIII) 1953 โดยกำหนดปัจจัยว่าอย่างไรจึงเป็นการปกครองตนเองที่เต็มรูปแบบ (Full Self-Government)

ก้าวสำคัญที่สุดในการยอมรับสิทธิในการกำหนดใจตนเองในฐานะสิทธิทางกฎหมายในกฎหมายระหว่างประเทศ²² เกิดขึ้นในบริบทของอาณานิคม เมื่อปฏิญญาการให้เอกราชแห่งดินแดนอาณานิคม (Declaration on the Granting of Independent to Colonial People) มติที่ 1514 (xv) ได้รับการเห็นชอบโดยสหประชาชาติในปี 1960²³ ปฏิญญากล่าวว่าปวงชนทุกคนมีสิทธิในการกำหนดใจตนเองและโดยสิทธินั้นพวกเขาควรมีอิสระในการตัดสินใจเลือกสถานะทางการเมืองและอิสระในการตัดสินใจในเรื่องการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม²⁴ ถึงกระนั้นก็ดี เนื้อหาของสิทธิยังคลุมเครือและยากที่จะเข้าใจ เพราะในขณะที่ด้านหนึ่งเป็นการจัดให้มีสิทธิในการกำหนดใจตนเอง แต่ในอีกด้านหนึ่งก็จำกัดสิทธิดังกล่าวโดยให้ความสำคัญในหลักบูรณาการแห่งดินแดน ต่อมาสิทธิในการกำหนดใจตนเองถูกรวมเข้าไปในปฏิญญาว่าด้วยหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ฉันมิตรและความร่วมมือระหว่างประเทศ (Declaration on Principal of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States) ในระยะเวลาต่อมาที่ได้รับการสนองตอบโดยสมัชชาใหญ่สหประชาชาติมติที่ 2625 (xxv) ในปี 1970 ที่ซึ่งจัดให้มีความชัดเจนของพันธะข้อผูกพันของรัฐทั้งหลายภายใต้บทบัญญัติของสหประชาชาติ สอดคล้องกับปฏิญญาดังกล่าว หลักความเท่าเทียมกันและสิทธิในการกำหนดใจตนเองตามที่ปรากฏในกฎบัตรสหประชาชาติ ซึ่งประกอบด้วยสิทธิของกลุ่มชนทั้งหลายที่จะมีอิสระในการตัดสินใจ โดยปราศจากการแทรกแซงภายนอก เพื่อก่อให้เกิดสถานะทางการเมืองและการดำเนินการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

สังคม และวัฒนธรรมของตนเอง และยังกำหนดหน้าที่ให้ทุกรัฐเคารพสิทธิดังกล่าวด้วย²⁵ สิทธิในการกำหนดใจตนเองยังถูกต้องกับความให้สอดคล้องกับหลักอื่น ๆ ในกฎหมายระหว่างประเทศโดยการแสดงออกตามปฏิญญาว่าด้วยหลักการทางกฎหมายระหว่างประเทศ (Declaration on Principles of International Law) หลักการเหล่านี้เป็นหลักของผลประโยชน์ทั่วไปของประชาคมระหว่างประเทศ เพื่อที่จะดำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ ตลอดจนถึงหลักบูรณภาพแห่งดินแดนและหลักในการรักษาขอบเขตดินแดนอาณานิคม (Uti Possidetis Juris)²⁶

อย่างไรก็ตามเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า หลักบูรณภาพแห่งดินแดนก่อให้เกิดข้อจำกัดต่อสิทธิในการกำหนดใจตนเอง ในฐานะที่ไม่อนุญาตให้กระทำการใดที่ซึ่งจะตัดออกเป็นส่วนหรือทำให้เสียหายไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนในบูรณภาพแห่งดินแดนหรืออำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ (Unity of Sovereign) และรัฐอิสระ (Independent States)

ดังนั้น แม้หลักของ Uti Possidetis Juris ก่อให้เกิดการจำกัดในสิทธิในการกำหนดใจตนเองในความพยายามให้ได้มาซึ่งอิสระจากอำนาจอาณานิคมและการแบ่งแยกดินแดน แต่หลักดังกล่าวสงวนและมีผลในเขตแดนอาณานิคมของรัฐ ฉะนั้นหลักนี้จึงใช้ในการโต้เถียงเกี่ยวกับเขตแดนอาณานิคมและเป็นรูปแบบในการจำกัดวงจำกัดของสิทธิในการกำหนดใจตนเอง²⁷

กล่าวโดยสรุปก็คือ กฎหมายระหว่างประเทศให้สิทธิในการแบ่งแยกดินแดนในบริบทของดินแดนอาณานิคม นอกเหนือจากบริบทนี้และรวมถึงกลุ่มที่ไม่มีทางเลือกอื่นในการแยกดินแดนเพื่อปกป้องพวกเขาจากความรุนแรงที่ไม่เหมาะสมต่อสิทธิมนุษยชน สิทธิในการกำหนดใจตนเองจะต้องใช้ภายในดินแดนของรัฐที่ดำรงอยู่²⁸

3) หลักการกำหนดใจตนเองกับปัญหาสิทธิมนุษยชน

แม้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนจะเป็นเรื่องของปรัชญาที่มีความเป็นมาที่ยาวนาน แต่เรื่องของการเคลื่อนไหวทางด้านสิทธิมนุษยชนได้เริ่มมาจากการโต้ตอบในความโหดร้ายของสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยสันนิบาตชาติได้จัดให้มีการรับ

ร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขึ้น (Universal Declaration of Human Rights) ดังนั้นสิ่งหนึ่งที่จะต้องคำนึงเมื่อมีการโต้เถียงเรื่องสิทธิมนุษยชน คือ การที่สิทธิมนุษยชนได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายระหว่างประเทศนั้น เกิดขึ้นจากเหตุการณ์เฉพาะทางประวัติศาสตร์ การเมือง และโครงสร้างเกี่ยวกับความนึกคิด ดังนั้นสิทธิในการกำหนดใจตนเองจึงเป็นการแสดงออกที่ได้รับการยอมรับในฐานะสิทธิมนุษยชน สิทธิดังกล่าวยังได้ถูกบรรจุไว้ในกติกาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ 2 ฉบับได้แก่ กติกาว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม (ICESCR) ที่มีผลบังคับในปี 1976 และก่อให้เกิดข้อผูกพันทางกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่มีพื้นฐานมาจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน สิทธิในการกำหนดใจตนเองในข้อ 1 ของ ICCPR และ ICESCR²⁹ จะแจ้งสิทธิในฐานะที่ควรเคารพและตรงกับบทบัญญัติของกฎบัตรสหประชาชาติ³⁰ อย่างไรก็ตามเนื้อหาของสิทธิในการกำหนดใจตนเองยังคงไม่ยุติ และก่อให้เกิดช่องว่างในการตีความหลักการกำหนดใจตนเองในฐานะที่เป็นสิทธิมนุษยชนนั้น จำต้องทำให้เกิดความสมดุลกัน เนื่องจากความต้องการที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของสังคม และความซับซ้อนในตัวเองของกฎหมาย

ฉะนั้นสิ่งที่จะต้องคำนึงในกรณีนี้ก็คือ ประการแรก สิทธิมนุษยชนจะต้องตีความในบริบทที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในปัจจุบัน ประการที่สอง การจำกัดสิทธิมนุษยชนใดๆ จะต้องเพื่อการคุ้มครองสิทธิอื่นอีกด้วย หรือเพื่อเป็นการคุ้มครองผลประโยชน์ทั่วไปของสังคม ประการที่สาม การจำกัดสิทธิมนุษยชนใดๆ จะต้องกระทำอย่างระมัดระวัง รัดกุม และในบริบทของสภาวะการณ์พิเศษ และสุดท้ายเหยื่อของความรุนแรงทางสิทธิมนุษยชนนั้นจะต้องได้รับความคุ้มครองในการอ้างสิทธิของตน³¹

นอกจากนี้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ซึ่งจัดทำกติกาว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง ได้ให้คำจำกัดความสิทธิในการกำหนดใจตนเองว่า

“เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับการรับรองและติดตามสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนที่มีประสิทธิภาพและสำหรับการสนับสนุนตลอดจนส่งเสริมสิทธิเหล่านั้น

ด้วยเหตุผลที่ว่า รัฐต่าง ๆ จะให้ความเคารพในสิทธิในการกำหนดใจตนเองใน บทบัญญัติของข้อที่ 1 ของทั้งสองกติกาก่อนสิทธิอื่น ๆ ในบทบัญญัติทั้งหลาย ของทั้งสองกติกา”³²

ดังนั้นความพยายามที่จะทำให้สิทธิในการกำหนดใจตนเองนั้นมีความหมาย และการใช้ที่ชัดเจน จึงหลีกเลี่ยงมิได้ที่จะต้องพิจารณาสิทธิในการกำหนดใจตนเอง ในฐานะของสิทธิมนุษยชน

ปัญหาหนึ่งซึ่งต้องเผชิญเมื่อมีการพิจารณาสิทธิในการกำหนดใจตนเอง ในฐานะสิทธิมนุษยชนคือ การให้ความสำคัญในสิทธิปัจเจกชนในกฎหมายสิทธิ มนุษยชนระหว่างประเทศ แต่ไม่ยอมรับคุณค่าของสิทธิกลุ่มในการให้เหตุผลของ สิทธิในการกำหนดใจตนเองเพื่อ “กลุ่มชนทั้งปวง (all peoples)” ของความใน ข้อ 1 ของกติการะหว่างประเทศทั้งสองฉบับ สภาพเช่นนี้ทำให้เกิดคำถามข้อหนึ่ง เกี่ยวกับการใช้สิทธิในการกำหนดใจตนเองว่า ใครควรถูกพิจารณาให้เป็น “หมู่ชน ที่มีเชื้อชาติเดียวกัน” (a peoples) และเป็นผู้ที่ควรได้รับสิทธินี้³³

ให้ลักษณะ

เนื้อหาและลักษณะทางธรรมชาติของสิทธิในการกำหนดใจตนเองนั้น กฎหมายระหว่างประเทศสนับสนุนว่า สิทธิในการกำหนดใจตนเองของหมู่ชนหนึ่ง (a people) ประกอบด้วยสิทธิทั้งภายในและภายนอก ได้แก่

1) สิทธิในการกำหนดใจตนเองภายใน (Internal self-determination) ซึ่งได้แก่ การบรรลุถึงเป้าหมายของการพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและ วัฒนธรรม ภายใต้กรอบของรัฐที่ดำรงอยู่ของหมู่ชนนั้น ดังนั้นสิทธิในการกำหนด ใจตนเองจึงครอบคลุมหลักเกณฑ์ 4 ประการอันได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งเกณฑ์แต่ละด้านนั้นมีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดและแยก ออกจากกันมิได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- เกณฑ์การเมือง (The political aspects) เกี่ยวข้องอย่างมากกับ แนวคิดที่ว่า สิทธิในการกำหนดใจตนเองประกอบด้วยความสามารถของกลุ่มใน การกำหนดชะตากรรมทางการเมืองของกลุ่มโดยผ่านวิถีทางประชาธิปไตย เมื่อ

เป็นเช่นนี้ คำจำกัดความของสิทธิในการกำหนดใจตนเอง จึงประกอบด้วยสิทธิของหมู่ชนหนึ่ง (a people) ที่รวมตัวกันในเขตพื้นที่ที่มีการจัดตั้งขึ้น เพื่อกำหนดชะตากรรมทางการเมืองของตนเองในวิถีทางของประชาธิปไตย หรือสิทธิของประชาชน (people) ที่อาศัยอยู่ในรัฐที่เป็นเอกราชและอธิปไตย ในการเลือกรัฐบาลของตนอย่างอิสระ เพื่อก่อตั้งสถาบันที่ทำหน้าเป็นตัวแทน และเพื่อเลือกผู้แทนของตนผ่านกระบวนการอิสระโดยมีเสรีภาพในการเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคต่างๆ เป็นครั้งคราว และรวมถึงสิทธิของประชากรทุกส่วนในการมีอิทธิพลต่อโครงสร้างของสถาบันและการเมืองของระบบที่ตนอาศัยอยู่

- **เกณฑ์ด้านเศรษฐกิจ** (The economic aspects) ของสิทธิในการกำหนดใจตนเอง เป็นประเด็นแรกของการแสดงออกของสิทธิของกลุ่มชนทั้งปวงในการตัดสินใจในเสรีภาพ และอำนาจอธิปไตย ระบบเศรษฐกิจหรือระบบการปกครองที่พวกเขาอาศัยอยู่ นอกจากนี้ จากมุมมองทางด้านเศรษฐกิจ สิทธิดังกล่าวยังเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจอธิปไตยเหนือทรัพยากรธรรมชาติอย่างถาวร

- **เกณฑ์ด้านสังคม** (The social aspects) เกี่ยวกับแนวคิดที่ว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิเลือกและกำหนดระบบสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ประเด็นหลังนี้เกี่ยวกับการส่งเสริมความยุติธรรมในสังคมที่ประชาชนทุกคนมีสิทธิได้รับ และมีความหมายที่กว้างขึ้นคือ การใช้สิทธิทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่มีทางเลือกปฏิบัติ

- **เกณฑ์ด้านวัฒนธรรม** (The cultural aspects) เกี่ยวกับการสร้างระบอบหรือระบบวัฒนธรรม ซึ่งก่อกำเนิดรากฐานที่สำคัญอย่างยิ่งของสิทธิในการกำหนดใจตนเองของกลุ่มชนทั้งปวง เกณฑ์ดังกล่าวยอมรับสิทธิในการมี ใช้ และเพิ่มพูนมรดกทางวัฒนธรรม ตลอดจนการยืนยันสิทธิของสมาชิกทุกคนของกลุ่มในการศึกษาและวัฒนธรรม

2) **สิทธิในการกำหนดใจตนเองภายนอก** (External self-determination) เกิดขึ้นในกรณีที่สุดเมื่อกลุ่มชนไม่สามารถใช้สิทธิในการกำหนดใจภายในได้ และภายใต้สถานการณ์ที่มีการควบคุมอย่างเข้มงวดอย่างไรก็ตามการใช้สิทธิในการกำหนดใจภายนอกนั้น ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับการ

แยกตัวเสมอไป และมีอีกมิติหนึ่งซึ่งได้รับการรับรองจากกฎหมายระหว่างประเทศ ในการปลักดันการแทรกแซงโดยกองกำลังอาวุธจากภายนอก (foreign armed intervention) และยึดครองโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (occupation) ดังตัวอย่าง ของประเทศกัมพูชา ที่มีมติสหประชาชาติหลายฉบับออกมารับรองการใช้สิทธิในการกำหนดใจตนเองภายนอกเพื่อปลักดันให้เวียดนามถอนกองกำลังออกไป

กรณีกัมพูชา ผลจากการที่เวียดนามได้เข้ามาแทรกแซงวิกฤตการณ์ ทางการเมืองและยึดครองดินแดนกัมพูชา และการยึดครองทางทหารได้คงอยู่อย่าง ต่อเนื่อง ทำให้เกิดการสู้รบจนกลายเป็นการคุกคามต่อความมั่นคงและสันติภาพ ระหว่างประเทศ ผลของการสู้รบและความไม่มีเสถียรภาพ ได้บีบบังคับให้ ชาวกัมพูชาหลบหนีมายังไทยมากขึ้น³⁴ จำนวนประชากรในกัมพูชาได้มีการ เปลี่ยนแปลงอย่างมาก อันเป็นผลจากการยึดครองของต่างชาติ ทำให้นานาชาติ จำเป็นต้องหาทางออก ด้วยการให้กองกำลังต่างชาติทั้งหมดถอนตัวออกจาก กัมพูชาและเคารพต่ออธิปไตย เอกราช บูรณภาพทางอาณาเขต รวมถึงสิทธิใน การกำหนดใจตนเองที่จะเป็นอิสระของชาวกัมพูชา และปราศจากการแทรกแซง ของต่างชาติโดยอ้างถึงมติที่ให้กองกำลังต่างชาติออกจากกัมพูชา และเจตนารมณ์ ของทุกรัฐในการไม่เข้าแทรกแซงกิจการภายในกัมพูชา³⁵

การตั้งข้อสังเกตในคำตัดสินของ ECOSOC ที่ 1986/146 เมื่อวันที่ 23 พ.ค. 1986 ในสิทธิของปวงชนในการกำหนดใจตนเองภายใต้การครอบงำของเจ้า อาณานิคมหรือต่างชาติ หรือการยึดครองของต่างชาติ โดยมีติดังกล่าวต้องการ เรียกร้องให้นำสันติภาพกลับมาสู่เอเชียอาคเนย์ และถือว่าเป็นความจำเป็นเร่งด่วน สำหรับประชาคมระหว่างประเทศในการหาทางออกทางการเมืองที่เป็นการสร้างความ เข้าใจในปัญหา กัมพูชา ซึ่งจะช่วยให้มีการถอนกองกำลังต่างชาติ และให้การ เคารพต่ออธิปไตย เอกราช บูรณภาพทางอาณาเขต และสถานะเป็นกลางและไม่ ฝักใฝ่ฝ่ายใดของกัมพูชา รวมถึงสิทธิของชาวกัมพูชาในการกำหนดใจตนเองจาก การแทรกแซงของต่างชาติ อันเป็นการยืนยันในหลักการสำหรับทุกรัฐ ที่จะต้อง ยึดถืออย่างเคร่งครัดต่อกฎบัตรสหประชาชาติที่เรียกร้องให้เคารพต่อเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพทางอาณาเขตของทุกรัฐ อีกทั้งจะต้องไม่มีการแทรกแซง

กิจการภายใน และไม่ใช้กำลังหรือคุกคามกระบวนการระงับข้อพิพาท

คำกล่าวของประธานาธิบดีเรแกนในการประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ สมัยที่ 43 ที่นิวยอร์ก เมื่อวันที่ 26 ก.ย. 1988 มีว่า “ท่านเลขาธิการสหประชาชาติ มีความหวังใหม่สำหรับกัมพูชา ชาติซึ่งเรากำลังหาอิสรภาพและเอกราชให้กับพวกเขาเหมือนกับที่เรากำลังหาให้กับอัฟกานิสถาน และเราต้องการให้เวียดนามถอนทหาร (ออกไปจากกัมพูชา) ...” และในการนี้สหประชาชาติมีมติออกมามากมาย โดยได้รับการยอมรับจาก 116 รัฐภาคีให้เวียดนามยุติการยึดครองกัมพูชา และถอนกำลังทหารออกจากประเทศ รวมถึงรับรองการมีสิทธิในการกำหนดใจตนเองของกัมพูชา

จากกรณีที่เกิดขึ้นเห็นได้ว่า การที่เวียดนามยังคงกองกำลังทหารของตนเอง และมีการแทรกแซงทางการเมืองในกัมพูชานั้น ถือเป็นกรกระทำที่ขัดต่อหลักบรรณภาพแห่งดินแดนอย่างชัดเจน ดังนั้นจากกรณีนี้ กัมพูชาเองย่อมมีสิทธิที่จะใช้หลักการกำหนดใจตนเองภายนอก เพื่อผลักดันเวียดนามออกนอกประเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่งความมีอิสระและสิทธิในการปกครองของตน และสิทธิในการรักษาเอกราช และอธิปไตยอย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ การมีสิทธิที่จะไม่ถูกแทรกแซงในดินแดน สิทธิในประชากร สิทธิในการมีรัฐบาลที่มีอำนาจปกครองเป็นของตนเอง และสิทธิที่จะติดต่อกับนานาประเทศอย่างเสรี

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของกฎเกณฑ์และการนำไปปฏิบัติของสิทธิในการกำหนดใจตนเอง สหประชาชาติเองไม่ได้แยกความแตกต่างของกฎเกณฑ์ภายในและภายนอกของสิทธิไว้ แต่ความแตกต่างดังกล่าวปรากฏขึ้นจากข้อโต้แย้งทางการเมืองและข้อเขียนของนักวิชาการ³⁶

หลักการพื้นฐาน

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สถานะของหลักการกำหนดใจตนเองได้เปลี่ยนไป โดยหลักการนี้ได้ถูกบรรจุไว้ในตราสารระหว่างประเทศที่สำคัญๆ ซึ่งรวมถึงกฎบัตรสหประชาชาติ และอนุสัญญาว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ มติ (Resolution) ของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติในหลายกรณี

และในคดีที่เกิดขึ้นสู่การพิจารณาของศาลโลก หลักการกำหนดใจตนเองจึงได้พัฒนาจากแนวคิดทางการเมืองมาเป็นสิทธิทางกฎหมาย

สถานการณ์หลังยุคการปลดปล่อยอาณานิคมจนถึงปัจจุบัน การกำหนดใจตนเองที่ถือว่าเป็นสิทธิตามกฎหมายจะใช้เฉพาะกับอาณาเขตดินแดนที่ไม่มีการปกครองโดยรัฐเท่านั้น ส่วนอาณาเขตดินแดนที่มีการปกครองโดยรัฐนั้น กลุ่มต่างๆ ที่ได้รับการให้สิทธิกำหนดใจตนเองจะมีขึ้นได้ต่อเมื่อกฎหมายภายในของประเทศได้กำหนดไว้เท่านั้น กลุ่มต่างๆ ดังกล่าวนั้นจะไม่ได้รับการให้สิทธิกำหนดใจตนเองโดยอาศัยกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อให้มีสถานะทางการเมืองที่มากขึ้น รวมทั้งการแยกตัวเป็นอิสระจากประเทศ จะเห็นได้จากตราสารระหว่างประเทศ เช่น กฎบัตรสหประชาชาติ อนุสัญญา และกติกาดังๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) กฎบัตรสหประชาชาติ³⁷

เดิมหลักการกำหนดใจตนเองไม่ได้มีการกล่าวถึงไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ แต่ในที่ประชุมซานฟรานซิสโก รัฐเซียได้เสนอให้มีการอ้างถึงหลักการกำหนดใจตนเองเข้าไปในกฎบัตรด้วย และได้รับการยอมรับให้บรรจุไว้ในข้อ 1(2) และข้อ 55 โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

ข้อ 1 (2) เป็นเรื่องของวัตถุประสงค์ขององค์การที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ที่มีมิตรระหว่างชาติ บนพื้นฐานของสิทธิความเท่าเทียมกันในการกำหนดใจตนเองของปวงชนในการดำเนินการที่เหมาะสมที่จะสร้างเสริมให้เกิดสันติภาพทั้งหมด

ข้อ 55 ใน Chapter IX เกี่ยวกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคมในมุมมองที่จะสร้างสถานะที่มีเสถียรภาพของการอยู่ดีกินดีที่สำคัญสำหรับสันติภาพและความสัมพันธ์ที่มีมิตรระหว่างชาติ บนพื้นฐานของสิทธิความเท่าเทียมกันของการกำหนดใจตนเองของปวงชน

อย่างไรก็ตาม ในกรณีนี้เอกสารร่าง (Travaux Prepacatoires) ไม่ได้อธิบายว่าเหตุใดจึงต้องมีการแก้ไขข้อ 1 (2) และข้อ 55 ที่อ้างถึงหลักการกำหนดใจตนเอง หรือประโยคนั้นต้องการที่จะหมายความถึงสิ่งใด คณะกรรมการที่พิจารณาได้บันทึกมุมมองของรัฐผู้ร่าง (ผู้ก่อตั้ง UN) ใน 2 มุมมอง ดังนี้

มูมกว้าง คือ เป็นหลักการที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับเจตจำนงความต้องการของประชาชนในทุกหนทุกแห่งและสมควรแสดงการณ้อย่างชัดแจ้งในกฎบัตร

มูมแคบ คือ เป็นหลักการที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของกฎบัตรเท่าที่กำหนดสิทธิของการเลือกผู้ปกครอง แต่ประชาชนไม่มีสิทธิในการแยกตัว (Right of Secession)

2) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน³⁸

คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม ต้องการให้มีหลักการที่เป็นสากลในการสร้างระเบียบระหว่างประเทศขึ้นบนพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน จึงได้มีการเสนอให้จัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (The Commission on Human Rights) ขึ้นเพื่อเตรียมการจัดทำเอกสารเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ซึ่งต่อมาได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (The United Nations Commission on Human Rights) ขึ้น เพื่อร่วมกันจัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้จัดตั้งคณะกรรมการจัดทำร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขึ้นเพื่อทำการกร่างปฏิญญา โดยรวบรวมข้อมูลและความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนจากประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยได้มีการประชุมร่วมกันและแก้ไขหลายต่อหลายครั้งแล้วจึงเสนอร่างให้สหประชาชาติพิจารณา ในที่สุดสมัชชาก็ได้ลงมติยอมรับและประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 ถึงแม้ว่าในการจัดทำร่างปฏิญญา โซเวียตมีความพยายามที่จะเสนอเกี่ยวกับเรื่องการกำหนดใจตนเอง แต่ก็ได้รับการปฏิเสธ จึงไม่ได้มีการกล่าวถึงการกำหนดใจตนเองในปฏิญญาดังกล่าว

ต่อมาสมัชชาใหญ่สหประชาชาติได้มีมติที่ 421D (V) ซึ่งให้การรับรองหลักเรื่องการกำหนดใจตนเองและได้มีมติที่ 545 (VI) ตามมาในปี ค.ศ. 1952 รับรองสิทธิในการกำหนดใจตนเองว่าเป็นสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน อย่างไรก็ตามในระยะแรกชาติตะวันตกส่วนใหญ่ยังคงต่อต้านเรื่องดังกล่าวจนต่อมาเมื่อได้มีการผนวกสิทธิดังกล่าวว่ามีเพียงใช้กับประชาชนที่อยู่ในสภาพอาณานิคมเท่านั้น

แต่รวมถึงประชาชนที่อยู่ภายใต้อธิปไตยของรัฐอิสระด้วยการกำหนดใจตนเองจึงได้มีการยอมรับมากขึ้น

ในที่สุด เรื่องการกำหนดใจตนเอง ได้ปรากฏในข้อ 1 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และในข้อ 1 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ICESCR) ซึ่งกติกาดังกล่าวได้มีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 1976 ภายใต้เงื่อนไขการลงนามและให้สัตยาบันของ 35 ประเทศ ซึ่งอเมริกา สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส และประเทศต่าง ๆ ที่เคยคัดค้านการรวมหลักการกำหนดใจตนเองมาก่อนก็ได้เข้าร่วมเป็นภาคี โดยการให้สัตยาบันแก่กติการะหว่างประเทศทั้ง 2 ฉบับ

ก. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR)

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสิทธิที่มีอยู่แต่ดั้งเดิมของมนุษย์ ได้ผ่านการรับรองจากสมัชชาสหประชาชาติเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1966 ได้รับการให้สัตยาบันและมีผลบังคับใช้ในวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1976 ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2539 กติการะหว่างประเทศฉบับนี้มีข้อความรวมทั้งสิ้น 53 ข้อ โดยในข้อที่ 1 – 27 เป็นบทบัญญัติให้การรับรองถึงสิทธิและเสรีภาพ และในข้อที่ 28 – 53 เป็นบทบัญญัติที่ระบุถึงวิธีดำเนินการและการบังคับใช้กติการะหว่างประเทศฉบับนี้ กติกาดังกล่าวบัญญัติไว้ว่า³⁹

ข้อ 1: กลุ่มชนทั้งปวงมีสิทธิในการกำหนดใจตนเอง โดยอาศัยสิทธินั้น ประชาชนกำหนดสถานะทางการเมืองของตนอย่างมีเสรี รวมทั้งแสวงหาอย่างอิสระเสรีซึ่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

ข้อ 27: ในรัฐทั้งหลายซึ่งมีชนกลุ่มน้อยทางเผ่าพันธุ์ ศาสนา หรือภาษา บุคคลผู้เป็นชนกลุ่มน้อยดังกล่าวจะไม่ถูกปฏิเสธสิทธิในอันที่จะมีวัฒนธรรมของตนเอง ในอันที่จะนับถือและปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาหรือใช้ภาษาของตนเอง ภายในชุมชนร่วมกับสมาชิกอื่นๆ ของชุมชนกลุ่มน้อยด้วยกัน

ข. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

(The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR)

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศในเรื่องของสิทธิต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ผ่านการรับรองจากสมัชชาสหประชาชาติเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 1966 และมีผลบังคับใช้ในวันที่ 3 มกราคม 1976 เฉพาะกับประเทศที่ให้สัตยาบันแล้วเท่านั้น⁴⁰

กติกานับนี้เริ่มด้วยคำปรารภว่า “รัฐภาคีทั้งหมดได้ตระหนักว่า ตามหลักในกฎบัตรสหประชาชาตินั้น การยอมรับซึ่งเกียรติโดยธรรมชาติและสิทธิมนุษยชนนั้น เป็นรากฐานของเสรีภาพความยุติธรรมและสันติภาพในโลก” แนวความคิดที่ว่าความเป็นมนุษย์โดยมีเสรีภาพ จะสำเร็จได้ ถ้ามีการสร้างเงื่อนไขต่างๆ ขึ้นมาเพื่อที่ทุกคนจะสามารถได้รับสิทธิในทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมเท่าๆ กับสิทธิทางพลเมืองและการเมือง โดยข้อ 1. ของกติกานี้บัญญัติไว้ว่า “ข้อ 1 กลุ่มชนทั้งปวงมีสิทธิในการกำหนดใจตนเอง โดยอาศัยสิทธินั้นพวกเขาสามารถกำหนดสถานะทางการเมืองของตนอย่างมีเสรี รวมทั้งแสวงหาอย่างอิสระเสรีซึ่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม”

3) การรับรองหลักการกำหนดใจตนเองในศาลโลก

ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ท่าทีของนักกฎหมายไม่ยอมรับว่าการกำหนดใจตนเองเป็นหลักกฎหมายระหว่างประเทศ แม้มีการกำหนดไว้ในกฎบัตรสันนิบาตชาติ ข้อ 22 โดยในคดี Aaland Island มีรายงานระบุถึงการกำหนดใจตนเอง เช่น The Right of Passage Over Indian Territory (Portugal V. India) คดีนามิเบีย (South West Africa) แม้ศาลจะเลี่ยงการพิจารณาในประเด็นดังกล่าว แต่ต่อมาศาลให้การยอมรับการกำหนดใจตนเองหลายต่อหลายกรณีในบริบทของอาณานิคม เช่น ในปี 1971 Advisory Opinion ในคดีนามิเบีย ศาลได้มีการรับรองหลักการกำหนดใจตนเองสัมพันธ์กับเรื่องการเมืองมีรัฐบาลปกครองตนเอง (Self-governing) ตามกฎบัตรสหประชาชาติข้อ 73 ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่มีมติสมัชชาใหญ่ที่ 2625(XXV) ในคดีนามิเบีย ศาลกล่าวว่า “การพัฒนา

อย่างเป็นทางการลำดับขั้นตอนของกฎหมายระหว่างประเทศในส่วนที่ดินแดนที่ยังไม่ได้ปกครองตนเอง...ทำให้หลักการในเรื่องสิทธิในการกำหนดใจตนเองถูกนำมาใช้กับดินแดนที่ยังไม่ได้ปกครองตนเองเหล่านั้นด้วย...”⁴¹

ในคดี Western Sahara 1975 ศาลพยายามที่จะตีความการกำหนดใจตนเองให้กว้างขึ้นโดยอ้างถึงมติที่ 1514(XV), 1541(XV) และ 2625(XXV) โดยศาลกล่าวว่า “หลักการในเรื่องสิทธิในการกำหนดใจตนเองได้ถูกนำไปใช้ในดินแดนที่ยังมิได้มีการปกครองตนเองทั้งหมดอย่างน้อยที่สุด เพราะว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสหประชาชาติมีเนื้อหาเช่นนั้น...” ศาลได้รับรองหลักในเรื่องการปลดปล่อยอาณานิคมและการกำหนดใจตนเอง ว่าเป็นการพิจารณาถึงการแสดงของเจตนาโดยเสรีอย่างชัดเจนของประชาชน ในคดีติมอร์ตะวันออก (Portugal V. Australia) 1995 ศาลโลกรับรองสิทธิของประชาชนในการกำหนดใจตนเองในวรรคที่ 29 ว่าเป็นหลักที่สำคัญอย่างยิ่งของกฎหมายระหว่างประเทศสมัยปัจจุบัน และมีลักษณะบังคับเป็นการทั่วไป (erga omnes)⁴²

๒ แนวปฏิบัติ

แนวการปฏิบัติของรัฐเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้หลักการในเรื่องนี้กลายเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่มีความเป็นสากลทั่วไปหรือเป็นกฎหมายจารีตประเพณี ซึ่งในบางเรื่องเริ่มจากการเป็นอนุสัญญา เมื่อมีอนุสัญญาขึ้นในปี 1958 อนุสัญญานั้นผูกพันเพียงรัฐภาคีในอนุสัญญา แต่เมื่อมีแนวปฏิบัติให้รัฐปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่อง ทำให้กฎหมายนั้นมีสถานะเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ (Customary International Law) ซึ่งมีผลบังคับเป็นสากลทั่วไป (erga omnes) แนวปฏิบัติของรัฐยังสามารถดูได้จากการแสดงเจตนาของรัฐในตราสาร ในการลงมติ หรือท่าทีของรัฐในการยอมรับแบบโดยนัย (Implied Consent) หรือแม้แต่การกระทำฝ่ายเดียว (Unilateral Act) เช่นในกรณีการประกาศ การแถลงการณ์โดยรัฐ แต่เนื่องจากการกำหนดใจตนเองในกฎบัตรสหประชาชาติยังไม่มีข้อความชัดเจน และมีความเห็นแตกต่างกันเป็น 2 ประการ คือ ความเกี่ยวข้องกับการยกเลิกระบอบอาณานิคม ความหมายในแง่ของสิทธิในการ

เลือกรัฐบาลที่เป็นตัวแทนของประชาชน และการอ้างสิทธิในการกำหนดใจตนเอง
ในแง่ของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งต้องดูแลปฏิบัติของรัฐในเรื่องเหล่านี้

การอ้างถึงการกำหนดใจตนเองจึงต้องพิจารณาถึงแนวปฏิบัติของกฎหมาย
ของรัฐต่างๆ ที่เกี่ยวกับ (1) การปลดปล่อยอาณานิคม (Decolonization) (2)
รัฐบาลตัวแทน (Representative Government) และ (3) กลุ่มชาติพันธุ์
(Ethnic group) สรุปได้ดังนี้⁴³

1) หลักการกำหนดใจตนเองกับการปลดปล่อยอาณานิคม⁴⁴ (**The Principles of Self-determination and Decolonization**)

ท่าทีของประเทศโลกที่สาม และค่ายคอมมิวนิสต์ต่างยอมรับหลักการ
กำหนดใจตนเอง กับการปลดปล่อยอาณานิคม ส่วนประเทศตะวันตกมีท่าที
ขัดแย้งอย่างเด่นชัดโดยการอ้างข้อ 2 ของกฎบัตรว่าเป็นเรื่องกิจการภายในของรัฐ
และอ้างหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐ (Non-Intervention)

เบลเยียม เห็นว่า Chapter XI ไม่เพียงใช้กับการครอบครองอาณานิคม
แต่ยังใช้กับทุกดินแดน ซึ่งประชากรบางส่วนแตกต่างกับชนกลุ่มน้อยในทาง
การเมือง ที่ไม่มีส่วนร่วมในทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

อังกฤษ เห็นว่า Chapter XI ไม่ได้หมายความว่า รัฐที่อยู่ในอาณานิคม
ต้องเป็นรัฐอิสระ โดย Chapter XI ระบุแต่เพียงว่ารัฐทั้งปวงมีภาระผูกพันที่จะ
สนับสนุนการพัฒนาการปกครองตนเองของดินแดนที่ไม่มีการปกครองตนเอง

สหรัฐอเมริกา มีแนวโน้มที่จะสนับสนุนการปลดปล่อยอาณานิคม
แต่เพราะความสัมพันธ์กับอังกฤษและฝรั่งเศส สหรัฐฯจึงดออกเสียง แต่ระบุว่า
สถานะของดินแดนภายใต้ข้อ 73 ถูกกำหนดโดยรัฐที่ปกครองมากกว่าสมัชชาใหญ่
สหประชาชาติ

มติ 1514 (XV) ของสมัชชาใหญ่สหประชาชาติปฏิเสธความเห็นของ
เบลเยียมโดยการจัดให้มีการตีความในเรื่องดินแดนที่ไม่มีการปกครองตนเองที่มุ่ง
ประเด็นเพียงเรื่องอาณานิคม หลักการข้อที่ 4 ของมติ 1514 ยังปฏิเสธข้ออ้าง
ของฝรั่งเศสและโปรตุเกสถึงพันธกรณีในการส่งผ่านข้อมูลในดินแดนซึ่งมีการแยก
โดยภูมิศาสตร์ และมีความแตกต่างทางเชื้อชาติ และ/หรือวัฒนธรรมจากประเทศ

ที่ปกครองซึ่งตรงกับข้ออ้างของอังกฤษว่าการแยกตัวเป็นอิสระเป็นผลธรรมชาติของดินแดนที่ไม่มีการปกครองตนเอง ต่อมาในปี 1970 ประเทศตะวันตกจึงได้หันมายอมรับว่าการปลดปล่อยอาณานิคมเป็นส่วนเดียวกันกับเรื่องการกำหนดใจตนเองในมติที่ 2625

- **มติสมัชชาใหญ่ที่ 1541 (XV) (The Declaration on the Granting of Independence to Colonial Country and Peoples)** เป็นมติหลักที่สำคัญในการปลดแอกอาณานิคมต่างๆ ถือเป็นการรับรองสิทธิในการกำหนดใจตนเองและประชาชนที่อยู่ในอาณานิคม และเป็นมติที่เชื่อมโยงแนวคิดเรื่องการกำหนดใจตนเองและสภาพอาณานิคม และเป็นแนวทางให้สมาชิกในการพิจารณาว่ามีพันธกรณีที่จะต้องส่งรายละเอียดตามที่เห็นภายใต้ข้อ 73 e ของกฎบัตร มตินี้เป็นการกำหนดรายละเอียดของมติสมัชชาใหญ่ที่ 1514 (XV) ในรูปของหลักการ (Principles) จำนวน 12 ข้อ ข้อที่สำคัญคือ

หลักการที่ 1 ระบุว่า ข้อบทที่ 11 ของกฎบัตรใช้สำหรับดินแดนที่เป็นอาณานิคม

หลักการที่ 4 หากมีหลักฐานเบื้องต้น (Prima facie) ก็จะถือว่าเป็นพันธกรณีที่จะต้องส่งข้อมูลโดยเกี่ยวข้องกับดินแดนซึ่งมีการแบ่งแยกทางภูมิศาสตร์ ปัจจัยด้านชาติพันธุ์ และความแตกต่างทางวัฒนธรรมจากประเทศที่ปกครองดินแดนนั้น

หลักการที่ 5 หากมีหลักฐานเบื้องต้นตามหลักการที่ 4 จะต้องนำเอาปัจจัยอื่นๆ มาพิจารณา ได้แก่ ประเด็นด้านบริหาร การเมือง การยุติธรรม หรือลักษณะทางประวัติศาสตร์ ที่ทำให้ดินแดนที่พิจารณา อยู่ในฐานะของการเป็นผู้อยู่ได้ปกครอง และถือว่าสิ่งเหล่านี้เป็นหลักฐานการสนับสนุนข้อสันนิษฐานว่ามีพันธกรณีตามข้อ 73 e ของกฎบัตร

หลักการที่ 6 ดินแดนที่มีได้มีรัฐบาลปกครองตนเองจะบรรลุถึงมาตรการเต็มที่ต้องการปกครองตนเอง โดย (1) เกิดเป็นรัฐอิสระหรือรัฐอธิปไตยใหม่ (2) เลือกมีความสัมพันธ์กับรัฐอิสระ หรือ (3) รวมเข้ากับรัฐอิสระ แต่เช่นเดียวกับมติสมัชชาใหญ่ที่ 1514 (XV) มตินี้ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประเทศตะวันตก

เพราะเป็นการสนับสนุนในเรื่องการแยกดินแดนของประเทศอาณานิคม

- **มติสมัชชาใหญ่ที่ 2625 (XXV)** ตั๋วมติมี 8 วรรคและไม่เหมือนกับมติอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกำหนัดใจตนเองที่อ้างถึงมติที่ 1514 (XV) แต่ตัวบทก็ยังคงกล่าวอย่างชัดเจนว่าการปลดปล่อยอาณานิคมเป็นลักษณะที่สำคัญของการกำหนัดใจตนเอง โดยกล่าวว่า “ประชาชนภายใต้การยึดครองของต่างชาติและการครอบงำ เป็นการละเมิดต่อหลักการกำหนัดใจตนเอง เช่นเดียวกับการปฏิเสธสิทธิมนุษยชน และขัดต่อกฎบัตร (ของสหประชาชาติ)” แต่มตินี้ขยายการกำหนัดใจตนเองไปถึงประชาชนทุกกลุ่ม และใช้กับทุกรัฐซึ่งมีรัฐที่อยู่ในความยึดครองของต่างชาติเท่านั้น ลักษณะเช่นนี้สะท้อนแนวคิดหลักของชาติตะวันตก และในมตินี้ยังคงกล่าวถึงการไม่แทรกแซงกิจการภายใน คือการกำหนัดใจตนเองย่อมไม่ถูกแทรกแซงจากภายนอก มตินี้แม้จะมีความแตกต่างกันในการตีความระหว่างชาติตะวันตกกับประเทศโลกที่สาม แต่ได้รับการยอมรับฉันทมติ (Consensus vote) อันเท่ากับเป็นการยืนยันว่ารัฐต่างๆ ยอมรับว่าการกำหนัดใจตนเองเป็นสิทธิที่ได้รับการยอมรับตามกฎหมายระหว่างประเทศเช่นเดียวกับสิทธิมนุษยชน

หลังจากสิ้นสุดยุคอาณานิคม ได้มีการนำหลักการกำหนัดใจตนเองไปใช้ในความหมายที่แตกต่างไปจากเจตจำนงเดิม สำหรับประเทศที่มีปัญหาเรื่องการเมืองภายใน หลักการกำหนัดใจตนเองจะถูกลดทอนความสำคัญลงเหลือเป็นเพียงเครื่องมือในลักษณะของ อาวุธของวาทศิลป์ทางการเมือง (weapon of political rhetoric) ด้วยเหตุนี้ประชาคมระหว่างประเทศจึงควรต้องให้ความสนใจในสถานการณ์ต่างๆ ที่นำมาซึ่งการใช้หลักการกำหนัดใจตนเองในทางที่ถูกต้องและชอบด้วยกฎหมาย

2) การกำหนัดใจตนเองกับรัฐบาลตัวแทน (Representative Government)

ประเทศตะวันตกเชื่อมโยงการกำหนัดใจตนเองกับหลักอธิปไตยของปวงชนและรัฐบาลตัวแทน โดยมองว่าหลักการกำหนัดใจตนเองเป็นแนวคิดทางการเมืองที่ไม่ก่อให้เกิดนิตีสัมพันธ์ แต่ถูกบังคับให้เปลี่ยนแนวคิดใหม่โดยมี

ความเชื่อมโยงกับการปลดปล่อยอาณานิคม และต่อมาในปี ค.ศ. 1966 หลักการกำหนดใจตนเองได้รับการยอมรับว่าเป็นสิทธิตามกฎหมายในข้อ 1 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ อันได้แก่กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (ICESCR)

ประเทศตะวันตกได้ตอบรับเรื่องดังกล่าวโดยพยายามที่จะจำกัดสิทธิทางกฎหมายในการกำหนดใจตนเองให้อยู่ในแง่ของธรรมเนียมปฏิบัติทางการเมืองในเรื่องอำนาจสูงสุดในการปกครอง (popular sovereignty) และรัฐบาลที่เป็นตัวแทน สหรัฐอเมริกาตอบรับโดยจัดให้มีการเสนอร่างกฎหมายขึ้นโดยทางคณะกรรมการพิเศษเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ฉันมิตร (United States and the United Kingdom to the United Nations Special Committee on Friendly Relations) โดยเสนอว่า การดำรงอยู่ของอำนาจอธิปไตยและความเป็นอิสระ ต้องมีรัฐบาลรองรับ เพื่อใช้อำนาจในการปกครอง เพื่อประชาชนทั้งหมดภายในเขตแดนของตน และรัฐอื่นต้องเคารพต่อหลักของความเท่าเทียมกันในสิทธิการกำหนดใจตนเองสำหรับประชาชนเหล่านั้น

เนื่องจากสิทธิในการกำหนดใจตนเองในทัศนะของตะวันตก เชื่อมโยงกับเรื่องของรัฐบาลที่เป็นตัวแทนจึงไม่ได้ใช้สำหรับดินแดนที่ปกครองตนเอง แต่ใช้แก่รัฐที่เป็นอิสระ พึ่งพาตนเองได้ และเป็นสิทธิที่ใช้ได้โดยสากล ประเด็นเช่นนี้สะท้อนให้เห็นในมติที่ 2625 (XXV) ว่าการกำหนดใจตนเองก่อให้เกิดสิทธิทางกฎหมายในกฎหมายระหว่างประเทศ เพราะเป็นหลักที่ใช้ได้เป็นการทั่วไป ซึ่งถูกนิยามในบริบทของรัฐบาลตัวแทนโดยระบุใน วรรค 1 และวรรค 2 ที่ซึ่งระบุว่า “กลุ่มชนทั้งปวง” (all peoples) มีสิทธิในการกำหนดใจตนเอง และทุกรัฐมีพันธะที่จะต้องเคารพสิทธิดังกล่าว

3) การกำหนดใจตนเองกับกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Groups)

กลุ่มชาติพันธุ์มีความเชื่อมโยงโดยตรงกับลัทธิชาตินิยม โดยเฉพาะในยุโรปตะวันออกและยุโรปกลาง โดยชนกลุ่มน้อยจะพยายามรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรม ความเชื่อ ภาษา แต่การใช้หลักการกำหนดใจตนเองเชื่อมโยงกับกลุ่มชาติพันธุ์

ทำให้เกิดประเด็นการแยกตัวออกจากรัฐเดิม และมีผลต่อหลักบูรณภาพแห่งดินแดน รัฐส่วนใหญ่จึงลังเลที่จะรับหลักการแยกตัวเป็นอิสระว่าเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดใจตนเอง Eleanor Roosevelt ตัวแทนสหรัฐฯ ในสหประชาชาติ ปี 1952 ยืนยันว่าการกำหนดใจตนเองนั้น ไม่รวมถึงสิทธิในการแยกตัว สหรัฐฯ ยังไม่เห็นด้วยในการแยกตัวของ Kantanga จาก Congo และ Biafran จาก Nigeria รวมถึงการแยกตัวของ Bangladesh จาก Pakistan ส่วนประเทศคอมมิวนิสต์ยังคงสนับสนุนการกำหนดใจตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ให้สามารถแยกตัวเป็นอิสระจากรัฐเดิมได้

อย่างไรก็ตาม บ่อยครั้งที่หลักการกำหนดใจตนเองถูกมองว่าเป็นสิทธิทางศีลธรรมและหลักกฎหมาย ที่ทุกชาติให้การรับรองสำหรับดินแดนอันที่รัฐเอกราชในกรณีที่ประชากรอันมีอัตลักษณ์เฉพาะ (Identifiable Population) และตัดสินใจเลือกรัฐที่ตนจะเข้าไปในสังกัด เช่น โดยการออกเสียงประชามติ (Plebiscite) ซึ่งหมายความว่า ทุกชาติ (ปกติหมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีลักษณะเป็นประชาชาติหนึ่ง) มีสิทธิที่จะเป็นรัฐเอกราช (Sovereign State) อีกทั้งเป็นที่เข้าใจว่าไม่มีรัฐใด ๆ ที่ชอบธรรมด้วยกฎหมายและถูกต้องตามทำนองคลองธรรม หากว่ารัฐนั้น ๆ ผนวกเอากลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ประสงค์จะอยู่ด้วยเข้าไปไว้⁴⁵

สถานะทางกฎหมาย

ในการศึกษาถึงสิทธิในการกำหนดใจตนเองตามที่ปรากฏในตราสารระหว่างประเทศ และการปฏิบัติของรัฐ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงสถานะทางกฎหมายสิทธิในการกำหนดใจตนเองด้วย เพื่อจะได้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักการดังกล่าวกับรัฐ และตัวแสดงอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปศึกษาวิเคราะห์ถึงสิทธิต่างๆ ในทางระหว่างประเทศต่อไป โดยในส่วนนี้จะทำการศึกษาทั้งสถานะทางกฎหมายตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศ และสถานะทางกฎหมายตามหลักกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ดังต่อไปนี้

1) สถานะทางกฎหมายตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศ

สิทธิในการกำหนดใจตนเองในกฎบัตรสหประชาชาติ ข้อ 1 (2) และข้อ

55 วรรคแรกโดยมีข้อความเหมือนกันทั้งสองข้อ โดยวางหลักว่าสิทธิในการกำหนดใจตนเองนั้น เป็นหลักการที่ควรได้รับความเคารพในประชาคมระหว่างประเทศ และหากพิจารณาจากการปรากฏของหลักการดังกล่าวในกฎบัตรสหประชาชาติ สิทธิในการกำหนดใจตนเองถือว่าเป็นกฎหมายสนธิสัญญา อย่างไรก็ตามในกฎบัตรสหประชาชาติไม่ได้กำหนดเนื้อหาของสิทธิดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน และรายละเอียดของสิทธิในการกำหนดใจตนเองถูกกำกับไว้โดยมติต่างๆ ของสหประชาชาติ ดังนั้นสิทธิในการกำหนดใจตนเองจึงเป็นกฎหมายสนธิสัญญาในลักษณะพิเศษ คือ มีเนื้อหาของกฎหมายที่พัฒนาไปได้เรื่อยๆ ตามมติของสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ ซึ่งแตกต่างกับกฎหมายสนธิสัญญาโดยทั่วไปที่มีเนื้อหาเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญานั้นๆ⁴⁶ ส่วนในสนธิสัญญาอื่นๆ ที่กล่าวถึงสิทธิในการกำหนดใจตนเอง เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในกติกาทั้งสองฉบับกล่าวถึงสิทธิในการกำหนดใจตนเองโดยใช้ข้อความเดียวกับที่กำหนดไว้ในมติที่ 1514 คือประชาชนทุกคนมีสิทธิในการกำหนดใจตนเอง และโดยเนื้อหาแห่งสิทธิเหล่านั้น พวกเขามีเสรีภาพในการกำหนดสถานะทางการเมืองของตน และมีเสรีภาพที่จะดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมได้อย่างเสรี ดังนั้นสิทธิในการกำหนดใจตนเองในกติการะหว่างประเทศทั้งสองฉบับนี้ จึงเป็นกฎหมายสนธิสัญญาที่มีผลผูกพันรัฐต่างๆ ที่ลงนามในกติกาดังกล่าว อีกทั้งกติกาทั้งสองฉบับยังเป็นสิ่งช่วยอธิบายเนื้อหาของสาระต่างๆ ของสิทธิในการกำหนดใจตนเองตามที่กำหนดไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติอีกด้วย⁴⁷

2) สถานะทางกฎหมายตามหลักกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ กฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศนั้น ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ แนวทางปฏิบัติของรัฐ และความเชื่อว่ามีพันธกรณีตามกฎหมายเกิดขึ้นและผูกพันรัฐ (Opinio Juris)⁴⁸ ดังเช่นกรณีของมติสมัชชาใหญ่สหประชาชาตินั้น แสดงให้เห็นถึงแนวทางปฏิบัติของรัฐ และแสดงให้เห็นถึงความเชื่อว่าเป็นพันธกรณีทางกฎหมายได้ ถึงแม้ว่าในข้อ 18 ของกฎบัตรสหประชาชาติ มติสมัชชาใหญ่จะมีผล

เป็นเพียงคำแนะนำ ทั้งนี้เพราะว่าสมัชชาใหญ่สหประชาชาติเป็นเสมือนสภาที่รวมของรัฐต่างๆ จำนวนมากในโลก ดังนั้นมติสมัชชาใหญ่สหประชาชาติจึงมีผลในทางการเมืองระหว่างประเทศที่จะบังคับทางอ้อมให้รัฐต่างๆ ต้องปฏิบัติตามผลมตินั้นด้วย⁴⁹

แนวคิดพื้นฐานของสิทธิในการกำหนดใจตนเองในเรื่องการให้เอกราชแก่ดินแดนอาณานิคมตามมติที่ 1514 นั้น ส่งผลให้มีการให้เอกราชแก่รัฐอาณานิคมต่างๆ ทั่วโลก ปราบฏุกการณ์เช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางปฏิบัติของรัฐเจ้าอาณานิคมเหล่านี้ ว่าตระหนักในสิทธิของการกำหนดใจตนเองสำหรับดินแดนอาณานิคมนั้น⁵⁰ (แม้ในหลายกรณี เอกราชได้มาด้วยสงคราม ไม่ใช่ด้วยการมอบให้ของเจ้าอาณานิคม) เช่น การที่ประเทศเบลเยียมให้เอกราชแก่คองโก เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 1960 และออสเตรเลียให้เอกราชแก่ปาปัวนิวกินี เมื่อวันที่ 16 กันยายน 1975 เป็นต้น นอกจากนี้ในคดีนามิเบียนั้น ศาลโลกยังได้กล่าวข้อความตอนหนึ่งว่า “...การพัฒนาอย่างต่อเนื่องของกฎหมายระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้องกับดินแดนที่ยังไม่มีการปกครองตนเอง...ทำให้หลักสิทธิในการกำหนดใจตนเองสามารถนำไปใช้กับดินแดนเหล่านั้นได้ทั้งหมด...”⁵¹ และในคดี Western Sahara ได้มีความเห็นสรุปไปในทางเดียวกันว่า สิทธิในการกำหนดใจตนเองสามารถนำไปบังคับใช้กับดินแดนที่ยังมิได้มีการปกครองตนเองทั้งหมดได้⁵² ในคดีติมอร์ตะวันออก (Portugal V. Australia) 1995 ศาลโลกรับรองสิทธิของประชาชนในการกำหนดใจตนเองในวรรคที่ 29 ว่าเป็นหลักที่สำคัญอย่างยิ่งของกฎหมายระหว่างประเทศสมัยปัจจุบันและมีลักษณะบังคับเป็นการทั่วไป (erga omnes)⁵³

แนวทางปฏิบัติของรัฐเกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดใจตนเองในเรื่องดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า รัฐต่างๆ ถือว่าการแสวงหาและครอบครองอาณานิคมเป็นเรื่องผิดกฎหมาย และรัฐต่างๆ มีความเชื่อมั่นว่ามีพันธกรณีตามกฎหมายด้วยการแสวงหาอาณานิคมเป็นสิ่งที่กระทำมิได้ ดังนั้นสิทธิในการกำหนดใจตนเองในเรื่องอาณานิคมนั้นจึงได้รับการยอมรับว่ามีสถานะทางกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ และถือเป็นกฎหมายที่มีลักษณะเด็ดขาด (Jus cogens) ที่มี

ลักษณะเป็นการผูกพันโดยทั่วไป (Erga omnes) โดยมีคำพิพากษาของศาลโลกในหลาย ๆ คดีดังกตัวอย่างข้างต้นเป็นการยืนยันให้เห็นอย่างชัดเจน

กรณีของมติของหน่วยงานอื่นของสหประชาชาตินั้น มีหลักเกณฑ์และแนวทางพิจารณาเช่นเดียวกับที่กล่าวมาแล้วข้างต้น อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปแล้วหน่วยงานอื่น ๆ ของสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ เช่น คณะมนตรีความมั่นคง คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น ไม่ได้เป็นศูนย์รวมของรัฐต่าง ๆ โดยทั่วไปเหมือนกับสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ ดังนั้นมติของหน่วยงานอื่น ๆ จึงไม่อาจใช้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงแนวปฏิบัติของรัฐเกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดใจตนเองได้ แต่เพียงลำพัง หากแต่ทว่ามติของหน่วยงานอื่นนี้จะต้องได้รับการพิจารณาไปพร้อม ๆ กับมติสมัชชาใหญ่สหประชาชาตินั้นเอง⁵⁴

การกำหนดใจตนเองกับการแบ่งแยกดินแดน

กลุ่มชน (peoples) มีสิทธิตามธรรมชาติในการกำหนดใจตนเอง ซึ่งได้แก่การตัดสินใจของกลุ่มชนในการกำหนดสถานภาพทางการเมืองของตนเองโดยอิสระและการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามสิทธิในการกำหนดใจตนเองภายนอก หรือการแบ่งแยกดินแดน (secession) ถือว่าเป็นประเด็นที่มีความสำคัญมาก ในการอภิปรายเกี่ยวกับคำแถลงการณ์ว่าด้วยความสัมพันธ์ฉันท์มิตร⁵⁵ กล่าวกันว่า มีสถานการณ์ 3 แบบที่อาจทำให้เกิดสิทธิในการแบ่งแยกดินแดนขึ้น สองสถานการณ์แรกที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ของการตกเป็นอาณานิคมและการเข้าครอบครองของต่างชาติ สองสถานการณ์นี้ได้รับโดยนัยตามมติว่าสิทธิการแบ่งแยกดินแดนในกรณีเหล่านี้เป็นกฎหมายจารีตประเพณี ขณะเดียวกันก็มีความไม่เห็นด้วยกับคำแปลของข้อยกเว้นของแถลงการณ์ว่าด้วยความสัมพันธ์ฉันท์มิตร (the Saving Clause of the Declaration on Friendly Relations) ซึ่งกล่าวว่า ข้อยกเว้นดังกล่าวได้รวมสิทธิการแบ่งแยกดินแดนที่ยอมรับโดยหมู่ชนหนึ่ง (a people) ซึ่งสิทธิในการกำหนดใจตนเองภายในของหมู่ชนดังกล่าวได้ถูกละเมิดอย่างสิ้นเชิงโดยรัฐบาลซึ่งไม่ได้เป็นตัวแทนของกลุ่มชนทั้งปวงชน (peoples) ของหมู่ชนนั้น

ขณะที่กฎหมายระหว่างประเทศมิได้ให้สิทธิตามกฎหมายโดยเจาะจงในการแยกตัวออกมาเพียงฝ่ายเดียวจากรัฐ “แม่” แก่ส่วนต่างๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นรัฐชาติ และกฎหมายดังกล่าวก็มิได้ปฏิเสธสิทธิดังกล่าวอย่างชัดเจนอีกด้วย เหตุผลคือ กฎหมายระหว่างประเทศให้ความสำคัญแก่บูรณาการทางอาณาเขตของรัฐชาติ และโดยทั่วไปจะทิ้งภาระการสร้างรัฐใหม่ให้ตกอยู่ภายใต้ดุลพินิจของกฎหมายภายในประเทศของรัฐที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันซึ่งมีดินแดนที่จะแยกตัวออกไปเป็นส่วนประกอบ ขณะเดียวกันเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่า การแบ่งแยกดินแดนเป็นหนึ่งในรูปแบบของการใช้สิทธิการกำหนดใจตนเองนั้น⁵⁶ โดยข้อเท็จจริงแล้วไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ปัญหาเช่นนี้เป็นการเผชิญหน้าของสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศที่สร้างขึ้นมาอย่างรอบคอบกับสิทธิในการกำหนดใจตนเอง ในบางสถานการณ์ รัฐจึงมีหน้าที่ทางอ้อมในการยอมรับความชอบธรรมในการเรียกร้องขอแบ่งแยกดินแดน แต่ประเด็นสำคัญก็คือ กฎหมายระหว่างประเทศตั้งข้อสันนิษฐานไว้ว่า การใช้สิทธิในการกำหนดใจตนเองจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของรัฐชาติที่ดำรงอยู่ และสอดคล้องกับการดำรงไว้ซึ่งบูรณาการทางอาณาเขต

นอกจากนี้ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้กำหนดขอบเขตของสิทธิในการกำหนดใจตนเองในแง่ที่สามารถทำให้เป็นจริงได้ภายใต้กรอบของรัฐที่ดำรงอยู่ แม้จะไม่อ้างอิงโดยตรงกับการคุ้มครองการบูรณาการอาณาเขตก็ตาม อย่างไรก็ตามการยืนยันสิทธิของหมู่ชนหนึ่ง (a people) ในการกำหนดสถานภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของตนเอง กฎหมายระหว่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากแถลงการณ์ว่าด้วยความสัมพันธ์ฉันท์มิตร และแถลงการณ์เวียนนาระบุว่า :

“*[สิทธิดังกล่าว] ไม่ได้ถูกตีความว่าเป็นการให้อำนาจหรือการส่งเสริมการดำเนินการใดๆ ที่อาจแบ่งแยก หรือทำให้การบูรณาการอาณาเขต หรือเอกภาพทางการเมืองของรัฐที่เป็นเอกราชและอธิปไตยดังกล่าวที่ยึดถือในหลักการของสิทธิที่เท่าเทียมกัน และการกำหนดใจตนเองของกลุ่มชน (peoples) อ่อนแอลงไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน*”⁵⁷

ในส่วนของนักวิชาการกฎหมายระหว่างประเทศ มิได้ปฏิเสธสิทธิการ

แบ่งแยกดินแดนโดยสิ้นเชิง แต่เน้นถึงความสำคัญของหลักการของการบูรณาการ อาณาเขตซึ่งมีการใช้เพื่อสร้างกฎเกณฑ์ ขณะที่สิทธิในการแบ่งแยกดินแดนได้รับการยกเว้น การบูรณาการอาณาเขตมิได้หมายความว่าถึงการปลอดจากภาระผูกพันทางกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับสถานะภายในและภายนอกของรัฐ แม้เรื่องเหล่านี้จะถูกกำหนดลักษณะโดยหลักการของอำนาจอธิปไตยแล้ว ยังถูกกำหนดโดยหลักการที่มีอยู่อย่างมากมายของกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งจำกัดอิสระในการตัดสินใจในกิจทั้งภายในและภายนอก ดังนั้นหลักการของอำนาจอธิปไตยโดยลำพังแล้วไม่สามารถใช้เป็นข้อโต้แย้งสำหรับสิทธิในการกำหนดใจตนเองได้

ผลที่ตามมาจึงอาจกล่าวได้ว่า การดำรงไว้ซึ่งการบูรณาการอาณาเขตของรัฐที่ดำรงอยู่และสิทธิของ “หมู่ชนหนึ่ง” เพื่อให้บรรลุมาตรการที่ครบถ้วนของสิทธิในการกำหนดใจตนเอง จึงมิใช่สิทธิที่สามารถเลือกเพียงอย่างเดียวได้อย่างไรก็ตามจากคำพิพากษาของศาลสูงสุดแห่งแคนาดา คำกล่าวนี้จะเป็นจริงได้ก็ต่อเมื่อรัฐปกครองโดยใช้หลักการของตัวแทนของประชาชน (people) หรือกลุ่มชน (peoples) ที่พำนักในอาณาเขตดังกล่าวโดยเท่าเทียมกัน และโดยไม่มี การเลือกปฏิบัติ ดังนั้น วิธีการปกครองจะต้องเป็นไปตามหลักการของสิทธิในการกำหนดใจตนเองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการภายในรัฐดังกล่าว ดังนั้นเมื่อรัฐได้ปฏิบัติตามปัจจัยเหล่านี้อย่างครบถ้วนแล้ว จึงจะถือว่ารัฐมีสิทธิได้รับความคุ้มครองภายใต้บทบัญญัติว่าด้วยการบูรณาการอาณาเขตของกฎหมายระหว่างประเทศ⁶⁸

แม้กระนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีบางสถานการณ์ที่สิทธิในการแบ่งแยกดินแดนอาจเกิดขึ้นได้ นอกจากสถานการณ์ที่เคยมีการยอมรับสิทธิในการแบ่งแยกดินแดนมาก่อนแล้ว เช่น สำหรับกลุ่มชน (peoples) ภายใต้การปกครองแบบอาณานิคมหรือการปกครองของคนต่างชาติ ปัจจุบันมีทนายระหว่างประเทศจำนวนมากซึ่งให้การสนับสนุนแก่หมู่ชนหนึ่ง (a people) ที่พบว่าตนเองถูกกีดกันจากภายในอันเป็นผลจากการใช้สิทธิในการกำหนดใจตนเอง ปัญหาอีกประเด็นหนึ่งเกิดจากการไร้ความสามารถอย่างเป็นทางการหรืออย่างแท้จริงของหมู่ชนหนึ่ง (a people) ในการกำหนดสถานภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมของตนเอง

ภายใต้กรอบของรัฐที่ดำรงอยู่

ข้อเรียกร้องปัจจุบันของแถลงการณ์เวียนนาที่กล่าวว่ารัฐต้องเป็นตัวแทนของ “ปวงชนที่เป็นส่วนหนึ่งของดินแดนดังกล่าวโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างใดๆ” ทำให้คำยืนยันที่ว่าภารกิจกันการใช้สิทธิในการกำหนดใจตนเอง (ภายใน) อย่างสิ้นเชิง อาจเป็นเหตุของการใช้สิทธิดังกล่าวเป็นการภายนอก เช่น การแบ่งแยกดินแดน ดังที่ศาลสูงสุดแห่งแคนาดาได้ประกาศไว้ในคดีว่าด้วยการแบ่งแยกดินแดนของควิเบกคดีมีสาระสำคัญ ดังนี้ เป็นไปได้ว่าจะมีการสร้างสิทธิในการกำหนดใจตัวเองโดยที่หมู่ชนหนึ่ง (a people) ที่ถูกปกครองอย่างกดขี่หรือโดยที่กลุ่มชนที่สามารถแสดงให้เห็นถึงการถูกปฏิเสธในการเข้าถึงรัฐบาลเพื่อบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ในสถานการณ์เหล่านี้ ประชาชนที่กล่าวถึงมีสิทธิในการกำหนดใจตนเองภายนอก (external self-determination) เนื่องจากประชาชนถูกปฏิเสธความสามารถในการใช้ สิทธิในการกำหนดใจตนเองเป็นการภายใน⁵⁹

อย่างไรก็ตาม หลักนิติศาสตร์ในเชิงรุกในข้อนี้ มีหลักฐานโดยตรงเพียงเล็กน้อยที่แสดงว่า กฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศสนับสนุนสิทธิการแบ่งแยกดินแดนที่กล่าวถึง แต่นักวิชาการในปัจจุบันจะต้องมองไปที่การปฏิบัติตัวของรัฐในช่วงทศวรรษก่อน ซึ่งดูจะบ่งชี้ถึงการเกิดขึ้นของสิทธิในการแยกตัวออกที่ได้รับการยอมรับภายใต้สถานการณ์บางสถานการณ์

ตัวอย่างของสิทธิในการกำหนดใจตนเอง ที่สามารถบังคับใช้ได้ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากประชาคมระหว่างประเทศ และผลจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียตและยูโกสลาเวียเป็นตัวอย่างที่ชัดเจน นอกจากนี้ ปฏิกริยาตอบสนองของนานาชาติต่อความพยายามในการแบ่งแยกดินแดนภายใต้บริบทของการยกเลิกระบอบอาณานิคมในเอริเทรียและติมอร์ตะวันออก และปัญหาภายนอกจากบริบทของการล้มเลิกระบอบอาณานิคม เช่น กรณีของสหภาพโซเวียต และยูโกสลาเวียเดิม ประเด็นที่ควรพิจารณาจากกรณีเหล่านี้ก็คือ ความสำเร็จในการเรียกร้องการแบ่งแยกดินแดนเกิดขึ้นได้ จากการตอบสนองของประชาคมระหว่างประเทศในการยอมรับสิทธิดังกล่าว ดังตัวอย่างของการเคลื่อนไหวของขบวนการแบ่งแยกดินแดน

ในติมอร์ตะวันออก สหภาพโซเวียต และยูโกสลาเวีย ที่มุ่งเน้นไปที่ประพืดของ รัฐเดิม และประเด็นเหล่านี้อาจตกผลึกกลายเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่าง ประเทศได้ในอนาคต

สรุป

สิทธิในการกำหนดใจตนเอง เป็นแนวคิดที่เชื่อว่าประชาชนควรมีอิสระใน การตัดสินใจในการเลือกสถานะทางการเมืองของตน ซึ่งแรกเริ่มใช้ในบริบทของ ปัญหาอาณานิคม สำหรับสถานะทางกฎหมายของสิทธิในการกำหนดใจตนเองใน บริบทดังกล่าว ได้รับการยอมรับว่าเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ และถือเป็นกฎหมายที่มีลักษณะเด็ดขาด (Jus cogens) ที่มีลักษณะเป็นการ ผูกพันโดยทั่วไป (Erga omnes)

สิทธิในการกำหนดใจตนเองได้ปรากฏอยู่ในตราสารระหว่างประเทศหลาย ฉบับด้วยกัน และต่อมาได้ถูกนำไปใช้ในกรณีอื่นๆ ที่ไม่ใช่แค่เพียงการให้เอกราช แก่ดินแดนอาณานิคมเท่านั้น สิทธิในการกำหนดใจตนเองยังถูกใช้ในปัญหาสิทธิ มนุษยชน เช่นในกรณีการเรียกร้องสิทธิในการกำหนดใจตนเองของชนพื้นเมือง ดั้งเดิม ซึ่งสิทธิเช่นนี้เป็นประเด็นที่ได้รับการยอมรับในทางกฎหมายระหว่าง ประเทศอีกด้วย

ที่มา :

จุดสารนี้ตัดตอนจากวิทยานิพนธ์ของ ณัฐกฤษดา เมฆา, ปัญหาและ คู่ทางว่าด้วยสิทธิในการกำหนดใจตนเองของชนพื้นเมืองดั้งเดิม. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2551

เชิงอรรถ

- ¹ ชิติ สุวรรณทัต, “การต่อสู้ของคนพื้นเมืองดั้งเดิม” [Online] Available from:<http://www.biothai.net/news/view.php?id=1310> [4/8/2550].
- ² Thomas D. Musgrave, **Self-Determination and National Minority**, (London: Oxford University Press, 1997), p. 13.
- ³ Ibid.
- ⁴ Ray Stannard and William E Dodd (eds), **The New Democracy: Presidential Messages, Address and Others Papers** (1926), p. 389.
- ⁵ อัครวุฒิ หิรัญรัศ, “การศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองและสภาพเสมือนอาณานิคม” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขากฎหมายระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 11.
- ⁶ James Crawford, **The Creation of State in International Law** (Oxford: Clarendon Press, 1979), p. 97.
- ⁷ อัครวุฒิ หิรัญรัศ, “การศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองและสภาพเสมือนอาณานิคม,” หน้า 19.
- ⁸ Kristina Roepstorff, **Self-Determination of Indigenous Peoples within the Human Rights Context: A Right to Autonomy?** (Kenya), p. 7.
- ⁹ John Locke, **Second Treaties of Government**, (Davidson 1982).
- ¹⁰ Antonio Cassese, **Self-Determination of Peoples: A Legal Reappraisal**, (Cambridge 1995).
- ¹¹ The Universal Declaration of Human Rights provides that “the will of the people shall be the basis of the authority of government.” Universal Declaration of Human Rights, G.A. Res. 217A (III) (1948), Art 21; The International Covenant of Civil

and Political Rights (ICCPR), in force Mar.23. 1976, 999 U.N.T.S. 171, Art 1; The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR), in force Jan. 3, 1976, 999 U.N.T.S. 3, Art 1.

¹² ICCPR, Art.1; ICESCR, Art 1; see also Karen Parker & Lyn Neylon, **Jus Cogens: Compelling the Law of Human Rights**, 12 Hastings Int. & Comp. L. Rev. 411, 440 (1989), drawing on discussion of the right to self-determination in A. Critescu, The Right to Self-determination, U.N. Document. E/CN.4/Sub.2/404/Rev.1, U.N. Sales No. E.80.XIV.3 (1980) and H. Gros Espiell, The Right to Self-Determination, U.N. Document. E/CN. Sub.2/405/Rev.1, U.N. Sales No. E.79. XIV. 5 (1980).

¹³ Karen Parker. **Understand Self-Determination: The Basic**. <http://130.94.183.89/parker/selfdet.html>, {8/10/2551}.

¹⁴ Western Sahara Case, 1975 International Court of Justice 12, 31.

¹⁵ “Self-Determination: A Case for Tibet,” [Online] Available from: <http://tibetsites.blogspot.com/2008/06/self-determination-case-for-tibet.html> [1/7/2551].

¹⁶ Thomas D. Musgrave, **Self-Determination and National Minority**, p. 2.

¹⁷ Antonio Cassese, **Self-Determination of Peoples: A Legal Reappraisal**, (Cambridge 1995). p. 14. and Falk, Richard. “Revisiting the Right of Self-Determination” in: *ibid.*, Human Rights Horizons. **The Pursuit of Justice in a Globalizing World**, (New York 2000), p. 106.

¹⁸ The Charter of the United Nations was adopted in 1945 by the former League of Nations.

- ¹⁹ Richard Falk, **Revisiting the Right of Self-Determination**, p. 16.
- ²⁰ Charter of the United Nations, Article 1 (2).
- ²¹ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายระหว่างประเทศ หน่วยที่ 1-6 (กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด, 2528), น. 154.
- ²² Kristina Roepstorff, **Self-Determination of Indigenous Peoples within the Human Rights Context: A Right to Autonomy?**, p. 10.
- ²³ Richard Falk, (2000); see also: Tomuschat, Christian. **Modern Law of Self-Determination**, (Dordrecht 1993).
- ²⁴ Paragraph 2 (Declaration on the Granting of Independent to Colonial People) Resolution 1514 (xv)
- ²⁵ Allan Rosas, “Internal Self-Determination,” in: Tomuschat, Christian (ed.), **Modern Law of Self-Determination**, (Dordrecht 1993), p. 226.
- ²⁶ Robert McCorquodale, “Human Rights and Self-Determination,” in: Sellers, Mortimer (ed.), **The New World Order. Sovereignty, Human Rights, and the Self-Determination of Peoples**, (Oxford 1996), p. 19.
- ²⁷ Robert McCorquodale, “Human Rights and Self-Determination” in: Sellers, Mortimer (ed.), p. 21.
- ²⁸ Hannum Horst, **Autonomy, Sovereignty, and Self-Determination. The Accommodation of Conflicting Rights**, (Philadelphia 1990), p. 11.
- ²⁹ Rhona Smith, “The Right to self-determination,” in: *ibid.*, Textbook on International Human Rights, (Oxford 2003), p. 265.
- ³⁰ P. R. Ghandi, **International Human Rights Documents**, (Oxford 2002).

- ³¹ Robert McCorquodale, “Human Rights and Self-Determination,” in: Sellers, Mortimer (ed.), p. 14.
- ³² ICCPR General Comments 12, para.1.
- ³³ Kristina Roepstorff, **Self-Determination of Indigenous Peoples within the Human Rights Context: A Right to Autonomy?**, p. 13.
- ³⁴ Resolution A/RES/44/22
- ³⁵ Resolution A/RES/41/6
- ³⁶ Gudmundur Alfredsson, “The Right of Self-Determination and Indigenous Peoples,” in: Tomuschat, Christian (ed.), **Modern Law of Self-Determination**, (Dordrecht 1993), p. 50.
- ³⁷ Thomas D. Musgrave, **Self-Determination and National Minority**, pp. 62-66.
- ³⁸ Ibid., pp. 66-69.
- ³⁹ ICCPR, article 1, article 27.
- ⁴⁰ อุดมศักดิ์ ลินธิพงศ์, **สิทธิมนุษยชน** (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2548), หน้า 109.
- ⁴¹ James Crawford, **The Creation of State in International Law** (Oxford: Clarendon Press, 1979), p. 97.
- ⁴² Ibid. pp. 102-108.
- ⁴³ Thomas D. Musgrave, **Self-Determination and National Minority**, pp. 92-101.
- ⁴⁴ Ibid., pp. 91-96.
- ⁴⁵ Thomas D. Musgrave, **Self-Determination and National Minority**, pp. 102-108.
- ⁴⁶ อัครวุฒิ หิรัญรัตน์, “การศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองและสภาพเสมือนอาณานิคม,” หน้า 43.
- ⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 44.
- ⁴⁸ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายระหว่าง

ประเทศ หน่วยที่ 1-6, หน้า 35.

⁴⁹ อัครวุฒิ หิรัญรัศ, อ้างแล้ว, หน้า 41.

⁵⁰ Umozurik Oji Umozurike, **Self-determination in International Law** (Hamden, CT: The Shoe String Press, Inc, 1972), p. 189.

⁵¹ James Crawford, **The Creation of States in International Law** (Oxford: Clarendon Press, 1979), p 97.

⁵² Edward A Laing, “The Norm of Self-determination, 1941-1991” *California Western International Law Journal*, no. 22 (1992).

⁵³ Ibid., pp. 102-108.

⁵⁴ อัครวุฒิ หิรัญรัศ, อ้างแล้ว, หน้า 43.

⁵⁵ the Discussion on the Declaration on Friendly Relations at Section I.

⁵⁶ Declaration on Friendly Relations, at para. 4.

⁵⁷ Example para. 7 of the Declaration on Friendly Relations, at para. 4.

⁵⁸ Judgement of the Supreme Court of Canada,

⁵⁹ Ibid.

.....

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
THE THAILAND RESEARCH FUND (TRF)
“สร้างสรรค์ปัญญา เพื่อพัฒนาประเทศ”

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นหน่วยงานของรัฐ ในกำกับของสำนักนายกรัฐมนตรี มีภารกิจในการสนับสนุนกระบวนการสร้างความรู้ สร้างนักวิจัย และสร้างระบบการวิจัย เพื่อตอบคำถามและเสนอทางเลือกให้สังคม ซึ่งครอบคลุมทั้งในระบบเศรษฐกิจภาคดั้งเดิม และสมัยใหม่ เพื่อยกระดับขีดความสามารถของประเทศให้เป็นสังคมฐานความรู้ ครอบคลุมทุกระดับและทุกภาคส่วนของสังคมไทย โดยมีแนวทางการสนับสนุนการวิจัยดังนี้

1. สร้างความรู้ที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล (Balanced Development) โดยการวิจัยเพื่อให้เกิด Knowledge-based Policymaking ระหว่างภาครัฐ ประชาชน และนักวิชาการ ให้มีการเชื่อมโยงบริบทที่เป็นจริงตั้งแต่ในระดับชุมชนท้องถิ่นไปจนถึงนโยบายรัฐบาลและการต่างประเทศ

2. สร้างความมั่นคงทางความรู้เกี่ยวกับประเทศไทย (Security in Knowledge) โดยเน้นงานวิจัยพื้นฐาน เพื่อเป็นหลักในการรู้จักตัวเองและการดำรงอยู่ของประเทศไทย และเน้นงานวิจัยเทคโนโลยีที่ปรับให้เหมาะสมกับประเทศไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

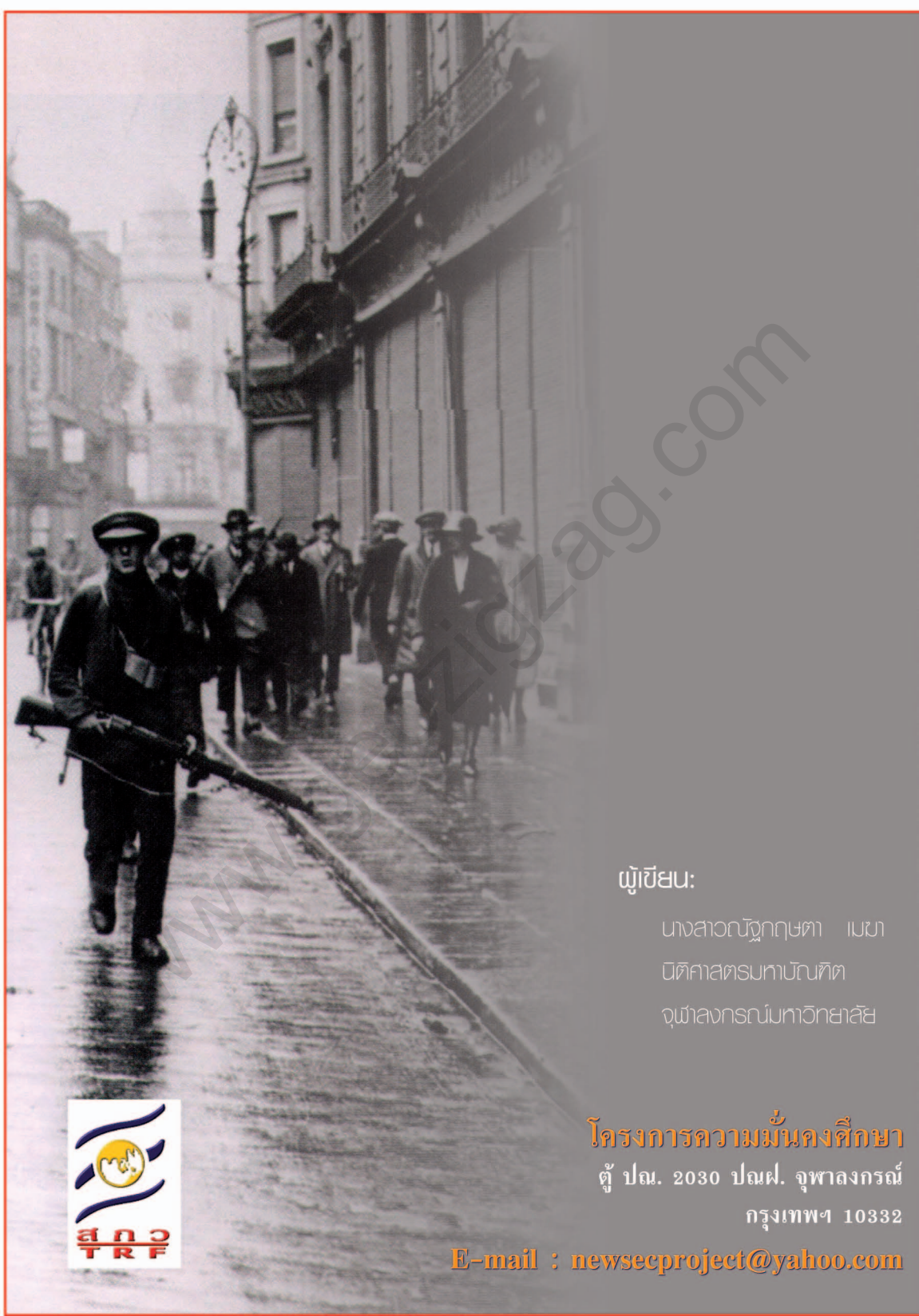
3. ขยายฐานของสังคมความรู้ภายในประเทศ (Knowledge Base-Widening) โดยสนับสนุนการวิจัยของชุมชนท้องถิ่น ผู้ประกอบการ นักศึกษา ครูและนักเรียน และคนทั่วไป การพัฒนาอย่างไม่หยุดนิ่งของ สกว. ทำให้ สกว. ได้รับความเชื่อถือจากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ให้เป็นภาคีร่วมสนับสนุนทุนวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้อันเป็นรากฐานในการกำหนดนโยบายต่อไป

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

979/17-21 ชั้น 14 อาคาร เอส เอ็ม ทาวเวอร์ ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน
เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400

โทร. 0-2278-8200 โทรสาร 0-2298-0476

www.trf.or.th / e-mail : webmaster@trf.or.th

ผู้เขียน:

นางสาวณัฐกฤชตา เมฆา

นิติศาสตร์มหาบัณฑิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงการความมั่นคงศึกษา

ตุ้ ปณ. 2030 ปณฝ. จุฬาลงกรณ์

กรุงเทพฯ 10332

E-mail : newsecproject@yahoo.com

